

మధుసూదన = మధుశైలుల సూర్యుడు - విష్ణుకర్మ మలను - రాగను, వేషము

ఇది is a battle with one inner Raaga & Dwesha - we have to win against ourselves
→ ఎవరియొక్క కృష్ణ భావం దోషం లేకుండా ఉండాలి. అదే వాళ్ళ లక్ష్యం. అదే వాళ్ళ లక్ష్యం. అదే వాళ్ళ లక్ష్యం.
→ సరేలను - శ్రీకృష్ణుని లక్ష్యం, Attachment - సాంసారిక భావాలను విడిచివేయాలి. అదే వాళ్ళ లక్ష్యం.
→ కరుణతో ఆరాధించాలి. అదే వాళ్ళ లక్ష్యం. అదే వాళ్ళ లక్ష్యం. అదే వాళ్ళ లక్ష్యం.

సంజయ ఉవాచ | తం తథా కృపయాన్యవిష్టమశ్రుపూర్ణాకులేక్షణమ్ | శ్రీకృష్ణ - రాగ వేషము
విషదంతమిదం వాక్యమువాచ మధుసూదనః || 1
సంజయుడు పలికెను --- ఆ విధముగా దయచే ఆవేశించబడి, నీరు నిండి కలవరపడిన కళ్ళు గలవాడై భద్ర

మును పొందియున్న ఆ అర్జునుని ఉద్దేశించి శ్రీకృష్ణుడు (మధుకైటభులను వధించినవాడు) ఈ మాటను పలికెను.
శ్రీభగవానువాచ | కుతస్త్వా కశ్యలమిదం విషమే సముపస్థితమ్ | కష్టం వచ్చినప్పుడు
అనార్యజ్ఞాష్టమస్వర్గమక్రికరమర్జున || 2
అనార్యజ్ఞాష్టమస్వర్గమక్రికరమర్జున || 2

శ్రీకృష్ణ భగవానుడిట్లు పలికెను --- ఓ అర్జునా! నీకు ఈ కలవరపాటు అయోగ్యమగు సమయములో
ఎక్కడనుండి (ఎందువలన) వచ్చి పడినది? (ధర్మయుద్ధమునుండి విరమించుట అనే) ఈ మాలిన్యమును
శ్రేష్ఠపురుషులు సేవించరు. ఇది స్వర్గప్రాప్తికి విరోధి, అపకీర్తిని కలిగించునది. శ్రేష్ఠులు కలవరపాటు - ధర్మ విరమణ

కైటభం మా స్మ గమః పార్థ నైతత్త్వయుగపద్యతే | కైటభం - ధర్మ విరమణ
క్షుద్రం హృదయదౌర్బల్యం త్యక్త్వాత్తిష్ఠ పరంతప || 3
క్షుద్రం హృదయదౌర్బల్యం త్యక్త్వాత్తిష్ఠ పరంతప || 3

ఓ కుంతీపుత్రా! పిరికిదనమును పొందకుము. నీయందు ఈ పౌరుషము లేమి తగదు. శత్రువులను తపింపజేసే
ఓ అర్జునా! హృదయమునందలి నీచమైన బలహీనతను విడిచి పెట్టి లేచి నిలబడుము* శత్రువులను - ధర్మ విరమణ
అర్జున ఉవాచ | కథం భీష్మమహం సంఖ్యే ద్రోణం చ మధుసూదన | సమాజి (శత్రువు) -
ఇమభిః ప్రతియోత్సామి పూజార్థావరిసూదన || 4
ఇమభిః ప్రతియోత్సామి పూజార్థావరిసూదన || 4

అర్జునుడిట్లు పలికెను --- ఓ శ్రీకృష్ణా! నేను యుద్ధములో భీష్ముని, ద్రోణుని యెదురేగి బాణములతో కొట్టి ఎట్లు
యుద్ధము చేయగల్గుదును? (చేయలేను). శత్రువులను మట్టుబెట్టిన ఓ శ్రీకృష్ణా! వారిద్దరు పూజనీయులు
(శత్రువులు కారు).
గురూనహత్వా హి మహానుభావాన్ శ్రేయో భోక్తుం భైక్షమపీహ లోకే | గురూనహత్వా - దుర్బేధములు - యుద్ధం
హత్వాన్తర్థకామాంస్తు గురూనిహ్రావ భుంజీయ భోగాన్ రుధిరప్రదిగ్ధాన్ || 5
హత్వాన్తర్థకామాంస్తు గురూనిహ్రావ భుంజీయ భోగాన్ రుధిరప్రదిగ్ధాన్ || 5

ఏలయనగా, గొప్ప ప్రభావశాలురైన గురువులను హింసించకుండా, దానికి బదులుగా ఈ లోకమునందు
బిచ్చమెత్తుకొనియైననూ బ్రదుకుటయే మేలు. కాని, గురువులను హింసించి ఈ లోకమునందు అనుభవించే
సంపదలు, కామనలు, రక్తముతో తడిసినవి మాత్రమే. అర్జుని సుఖం ఇతరుల సుఖం కంటే ఎక్కువగా ఉండాలి.

న చైతద్విద్యః కతరన్నో గరియో యద్వా జయేమ యది వా నో జయేయః | రాగ వేషములు
యానేప హత్వాన జిజ్ఞేషామస్యేవస్థితాః ప్రముఖే ధార్తరాష్ట్రాః || 6
యానేప హత్వాన జిజ్ఞేషామస్యేవస్థితాః ప్రముఖే ధార్తరాష్ట్రాః || 6

ఏది (భిక్షాటనమా, లేక యుద్ధమా?) మాకు హితమో (గొప్పదియో) తెలియకున్నది. మేము విజయమును
పొందెదమా? లేక వారు మమ్ములను జయించెదరా? (తెలియకున్నది). ఎవరిని సంహరించి మేము
జీవించగోరమో, ఆ ధృతరాష్ట్ర పుత్రులు యెదురుగా నిలిచి యున్నారు. అర్జుని - ఆరాధన, అర్పణ, అర్పణ, అర్పణ

కౌర్వణ్యదోషోపహతస్వభావః పృచ్ఛామి త్వాం ధర్మసమ్మూఢచేతాః | కౌర్వణ్యదోషోపహతస్వభావః - కౌర్వణ్యదోషోపహతస్వభావః
యచ్చేయస్యాన్విశ్చితం బ్రూహి తన్మే శిష్యస్వేహం శాధి మాం త్వాం ప్రపన్నమ్ || 7
యచ్చేయస్యాన్విశ్చితం బ్రూహి తన్మే శిష్యస్వేహం శాధి మాం త్వాం ప్రపన్నమ్ || 7

కృపణాత్మను - సన్నుతికి పాత్రం మనకే కలిగి ఉండాలి. అర్జుని - ఆరాధన, అర్పణ, అర్పణ, అర్పణ
విద్యార్థికి ఆగోయ్యత ఉండాలి
→ మధుకు చెప్పింది? → శిష్యస్వేహం - శిష్యులకు శిక్ష ఉండాలి. మోక్షమే భాదించాలి
శిక్షణ ఉండాలి. అర్పణ, అర్పణ, అర్పణ, అర్పణ

Higher dimension of understanding the life - Raise above topical issues
 ఆత్మ జ్ఞానం ఏక సంపాదనా ద్రావ్యం: ఆత్మజ్ఞానం ఏకం
 అధ్యాయము - 2 Spirit of సత్యం is ౨౦౧౧ పుస్తకం ద్వారా జరిపిన వ్యాఖ్యానం ద్వారా 11

దైన్యమనే కాలుష్యముచే దూషితమైన స్వభావము గల నా మనస్సు ధర్మము విషయములో
 న్యాయమోహమును చెందియున్నది. నేను నిన్ను ప్రశ్నిస్తున్నాను. ఏది నిశ్చితముగా హితకరమగునో దానిని నాకు
 చెప్పము. నీకు నేను శిష్యుడను. నిన్ను శరణు జొచ్చిన నాకు ఉపదేశించుము.

5 న హి ప్రపశ్యామి మమాపనుద్యాద్యచ్ఛోకముచ్ఛోషణమింద్రియాణామ్ |
 అవాప్య భూమావనపత్నమృద్ధం రాజ్యం సురాణామపి చాధిపత్యమ్ || 8
 ఏలయనగా, నాకు శోకమును పోగొట్టే ఉపాయమేదయో తెలియకున్నది. ఈ శోకము ఇంద్రియములకు శోషను
 కలిగించుచున్నది. భూలోకమునందు శత్రుబాధ లేని సమృద్ధమైన రాజ్యమును గాని, లేదా దేవేంద్రపదవిని గాని

పొందినా ఈ శోకము తొలగిపోదు (అని నా అభిప్రాయము).
 6 సంజయ ఉవాచ | ఏవముక్త్యా హృషీకేశం గుడాకేశః పరంతప |
 న యోత్య ఇతి గోవిందముక్త్యా తూష్టిం బభూవ హ || 9
 సంజయుడిట్లు పలికెను --- శత్రువులను తప్పింపజేసే ఓ ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! నిద్ర (సోమరిదనము) ను

జయించిన అర్జునుడు సర్వాంతర్యామియగు శ్రీకృష్ణుని ఉద్దేశించి ఈ విధముగా పలికెను. నేను యుద్ధమును
 చేయును అని ఆతడు గోవిందునితో పలికి మిన్నకుండెను. ఆహా! అర్జునుని తోడు - శరణాగత - చేయిస్తా - అర్జునుడు
 కర్మవృత్తికి చెరుకుకాక
 తమువాచ హృషీకేశః ప్రహసన్నివ భారత |
 సేనయోరుభయార్మధ్యే విషీధంతమిదం వచః || 10

భరతవంశీయుడవగు ఓ ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! రెండు సేనల మధ్యయందు ఖేదమును పొందుచున్న ఆ
 అర్జునుని ఉద్దేశించి సర్వాంతర్యామియగు శ్రీకృష్ణుడు, నవ్వుతున్నాడా అన్నట్లుగా, ఈ మాటను పలికెను.

సంబంధ భాష్యము: అత్ర చ దృష్ట్యా తు
 పాండవానీకమ్ (1-2) ఇతి ఆరభ్య న
 యోత్య ఇతి గోవిందముక్త్యా తూష్టిం
 బభూవ హ (2-9) ఇత్యేతదంతః ప్రాణినాం
 శోకమోహాదిసంసారబీజభూతదోషోద్భవకార
 ణప్రదర్శనార్థత్వేన వ్యాఖ్యేయో గ్రంథః |
 తథా హి | అర్జునేన రాజ్యగురుపుత్రమిత్ర
 సుహృత్స్వజనసంబంధిబాంధవేషు
 అహమ్ ఏషాం మమ ఏతే ఇత్యేవం
 భ్రాంతిప్రత్యయనిమిత్తస్నేహవిచ్ఛేదాదినిమి
 త్తై ఆత్మనః శోకమోహౌ ప్రదర్శితౌ, కథం
 భీష్మమహం సంఖ్యే (2-4), ఇత్యాదినా ||

ఈ గీతయందు, పాండవసైన్యమును చూచి అనే శ్లోకంతో
 మొదలిడి, నేను యుద్ధమును చేయును అని గోవిందునితో పలికి
 మిన్నకుండెను అనే శ్లోకముతో అంతమయ్యే గ్రంథమునకు
 ప్రయోజనము -- జీవులకు శోకము (మనస్తాపము), మోహము
 (అవివేకము) మొదలైన సంసారముయొక్క బీజములైన
 దోషములు పుట్టుటకు గల కారణము (అహంకారమమకారములు)
 ను నిరూపించుటయే. ఆ విధముగా ఈ గ్రంథభాగముయొక్క
 తాత్పర్యమును తెలియవలెను. అది యుక్తమే గదా! అర్జునునకు
 రాజ్యము, పెద్దలు, కొడుకులు, మిత్రులు, హితకారులు, తన
 వారు, సంబంధీకులు, బంధువులు అనువారిపై, నేను వీరికి
 చెందినవాడను, వీరు నా వారు, అనే యిట్టి భ్రాంతిజ్ఞానము గలదు.
 దాని కారణముగా వారిపై ఆసక్తి, వారితో వియోగము కలుగును
 అనే కారణములచే అర్జునునియందు శోకము, మోహము కలిగెను.
 ఈ విషయమునాతడు -- నేను యుద్ధములో భీష్ముని, -- ఇత్యాది
 వచనముల ద్వారా తేటతెల్లము చేసెను.
 ఏలయనగా, అర్జునుడు తనంత తానే క్షత్రియ (స్వ) ధర్మమగు
 యుద్ధమునందు ప్రవర్తించెను. కాని, ఆతని (ధర్మాధర్మ,
 ఆత్మానాత్మ) వివేకవిజ్ఞానమును శోకమోహములు పరాస్తము
 చేసినవి. అందువలననే ఆతడు యుద్ధమునుండి వెనుకకు తగ్గెను.

శోకమోహాభ్యాం హి అభిభూత

విభాగవచనాద్ బుద్ధిద్వయాశ్రయయోః|

(వివరణ భాష్యము) అశోచ్యాన్ (2-11)

ఇత్థాదినా భగవతా యావత్ స్వధర్మమపి

చావేక్క (2-31) ఇత్తేతధంతేన గంధేన

యస్ ప్రమాదతత నిరూపణం కృతం తత్

సాంఖ్యేన్ద్ర! శదీపయా బుద్ధిః ఆత్మనో

అనాది సర్వవిధవిధానానాన్ అకరా ఆత్మా

అన్ని వర్గాల వారసులూ యా ^{opposite} జాగ్రత్త

... ३ ...

Eg: పక్షవాదం

శాస్త్రము - వర్ణము 256 చక్రము

వతన్యా బుద్ధిః జన్మనః ప్రాగ్ ఆత్మనః
కర్మజితవిజయశక్తిశ్చ శ్రీరామదేవే

ధర్మాధర్మవివేకపూర్వకో

మోక్షసాధనానుష్ఠాననిరూపణలక్షణ

సా యేషాం కర్మణామ్ ఉచితా భవతి తే

యోగినః | తథా చ భగవతా పభక్త ద్ద

యుద్ధము రూపములోనుండును. పెద్దలు, సోదరులు, పుత్రులు, మిత్రులు మొదలగువారిని హింసించుట అనే రూపములో ఉండే ఆ కర్మ చాల క్రూరమైనది. అయినప్పటికీ, అది స్వధర్మము గనుక అధర్మమును కలిగించదు. పైగా, ఆ కర్తవ్యమును చేయని సందర్భమునందు, దాని వలన స్వధర్మమును కీర్తిని కోల్పోవు పాపమును పొందగలవు, అని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పుచున్నాడు. కాబట్టి, యావజ్జీవ (బ్రతికి ఉన్నంత కాలము అగ్నిహోత్రమును చేయవలెను అని చెప్పే) శ్రుతిచే విధించబడిన కర్మలలో పశువులు మొదలగువాటి హింస ఉన్నా ఆవి అధర్మమును కలిగించవని ఆయన ముందే సుస్పష్టముగా చెప్పినట్లైనది. ఈ విధముగా జ్ఞానకర్మసముచ్చయము మోక్షహేతువు. ఒకే వ్యక్తి ఏకకాలములో రెండింటిని కలిపి అనుష్ఠించుట సమ్ముచ్చయము.

ఆ వాదము తప్ప ఎందుకంటే, రెండు వేర్వేరు
బుద్ధులనాశ్రయించి ఉండే జ్ఞాననిష్ఠ-కర్మనిష్ఠలు విడివిడిగా
చెప్పబడినవి. అశోచ్యాన్ --- అనే శ్లోకంతో మొదలిడి స్వధర్మమపి
చావేక్ష్య -- అనే శ్లోకంతో అంతమయ్యే గ్రంథముచే శ్రీకృష్ణుడు
పరమార్థమగు ఆత్మతత్త్వమును నిరూపించెను. దానికే
సాంఖ్యము (పరమార్థమైన ఆత్మతత్త్వమును ప్రకాశింపజేసేది;
కాపిలము కాదు) అని పేరు. ఆ సాంఖ్యము విషయముగా గల
బుద్ధి సాంఖ్యబుద్ధి. ఆత్మయందు పుట్టుటతో మొదలయ్యే ఆరు
పదార్థవికారములు (పుట్టుట, పరిచ్ఛిన్నమైన సత్త, పెరుగుట,
పరిణామమును చెందుట, క్షీణించుట, నశించుట అనేవి) లేవు.
కాబట్టి ఆత్మ కర్త కాదు. ఈ విధముగా ఆ ప్రకరణముయొక్క
తాత్పర్యము నిరూపించబడినది. దానిచే కలిగే జ్ఞానము
సాంఖ్యబుద్ధి అనబడును. అది యే జ్ఞానులకు తగియున్నదో వారు
సాంఖ్యులు (కాపిలు కాదు) అనబడుదురు.

ఈ సాంఖ్యబుద్ధి ఉదయించుటకు ముందు ఆత్మ దేహేంద్రియాదులకంటే విలక్షణమైనదనియు, ఆత్మ కర్త-భోక్త అనియు స్వీకరించబడును. ఆత్మయందలి ఈ కర్తృత్వమునపేక్షించియే సాధకుడు ధర్మ-అధర్మముల మధ్యనుండే తేడాను తెలుసుకొని మోక్షసాధనమగు కర్మయోగముననుష్ఠించును. ఈ విధమైన ప్రవృత్తియే యోగము. ఆ యోగము విషయముగా గల బుద్ధి యోగబుద్ధి. అది ఏ కర్మనిష్ఠులకు తగియున్నదో వారే యోగులు. నీకింతవరకు సాంఖ్యవిషయకమైన బుద్ధిని గురించి చెప్పితిని; ఇప్పుడు యోగవిషయకమైన బుద్ధిని గురించి చెప్పెదను, వినుము అని చెప్పి భగవానుడు రెండు బుద్ధులను ఆ విధముగానే విడదీసి నిర్దేశించినాడు.

Every change takes place a changeless background - spiritual law.

Knowledge is action

శాంకర భాష్య సమేతా శ్రీమద్భగవద్గీతా

14

బుద్ధి నిర్వికల్ప -- ఏషా తేభిహితా సాంఖ్యే

బుద్ధిర్వ్యక్తే త్విమాం శృణు (2-39) ఇతి॥

తయోః జ్ఞానయోగేన నిష్ఠాం సాంఖ్యానాం విభక్తాం వక్ష్యతి, పురా వేదాత్మనా మయా ప్రోక్తా (3-3) ఇతి తథా చ యోగబుద్ధ్యాశ్రయాం కర్మయోగేన నిష్ఠాం విభక్తాం వక్ష్యతి,

కర్మయోగేన యోగినామ్ (3-3) ఇతి॥ ఏవం సాంఖ్యబుద్ధిం యోగబుద్ధిం చ ఆశ్రయ్య ద్వే నిష్ఠే విభక్తే భగవతా ఏవ ఉక్తే జ్ఞానకర్మణోః కర్మత్వాకర్మత్వైకత్వానేకత్వ బుద్ధ్యాశ్రయయోః ఏకపురుషాశ్రయ త్వాసంభవం పుశ్యతా॥

యథా ఏతద్ విభాగవచనం తథా ఏవ దర్శితం శాతపథీయే బ్రాహ్మణే, ఏతమేవ ప్రవ్రాజినో లోకమిచ్ఛంతో బ్రాహ్మణాః ప్రవ్రజంతి (బృహదారణ్యకోపనిషత్, 4-4-22) ఇతి॥ సర్వకర్మసన్న్యాసం విధాయ తచ్చేషణ, కిం ప్రజయా కరిష్యామో యేషాం నోయమాత్మాయం లోకః (బృహదారణ్యకోపనిషత్, 4-4-22)॥ తత్ర ఏవ చ, ప్రాగ్ధారపరిగ్రహాత్పురుష ఆత్మా ప్రాకృతో ధర్మజ్ఞాసోత్తరకాలం లోకత్రయసాధనం పుత్రం ద్విప్రకారం చ విత్తం మానుషం దైవం చ తత్ర మానుషం విత్తం కర్మరూపం పితృలోకప్రాప్తిసాధనం విద్యాం చ దైవం విత్తం దేవలోకప్రాప్తిసాధనం సోకామయత (బృహదారణ్యకోపనిషత్, 1-4-17) ఇతి

అవిద్యాకామవతః ఏవ సర్వాణి కర్మాణి శ్రౌతాదీని దర్శితాని॥ తేభ్యో వ్యుత్థాయ ప్రవ్రజంతి (బృహదారణ్యకోపనిషత్, 4-4-22) ఇతి వ్యుత్థానమ్ ఆత్మానమ్ ఏవ లోకమ్ ఇచ్ఛతః అకామస్య విహితమ్ । తదేతద్ విభాగవచనమ్ అనుపపన్నం స్యాద్ యది శ్రౌతకర్మజ్ఞానయోః సముచ్చయః అభిప్రేతః స్యాద్ భగవతః॥

పూర్వము వేదరూపుడనగు నాచే చెప్పబడినది అంటూ భగవానుడు ఆ రెండింటిలో సాంఖ్యులకు సాంఖ్యబుద్ధిని ఆశ్రయించుకొని ఉండే జ్ఞానయోగనిష్ఠును వేరుగా చెప్పగలడు. అదే విధముగా యోగబుద్ధిని ఆశ్రయించి ఉండే కర్మయోగనిష్ఠును కూడ వేరుగా చెప్పగలడు. అదే విధముగా, యోగబుద్ధిని ఆశ్రయించి ఉండే కర్మయోగనిష్ఠును కూడా -- యోగులకు కర్మయోగనిష్ఠ -- అంటూ వేరుగా చెప్పగలడు. ఈ విధముగా సాంఖ్యబుద్ధిని, యోగబుద్ధిని ఆశ్రయించి రెండు వేర్వేరు నిష్ఠలను భగవానుడే చెప్పినాడు. ఎందుకంటే, ఆత్మ కర్త మరియు అనేకము అనే బుద్ధి కర్మయోగమునకు ఆశ్రయము కాగా, ఆత్మ అకర్త మరియు అద్వయము అనే సాంఖ్యబుద్ధి జ్ఞానయోగమునకు ఆశ్రయమగుచున్నది. [ఈ రెండు పరస్పరవిరుద్ధబుద్ధులు ఒకే వ్యక్తిని (ఒకే కాలములో) ఆశ్రయించి ఉండుట సంభవము కాదని భగవానునకు తెలియును. కావుననే, వేరుగా చెప్పినాడు.] గీతలో ఈ విభాగము (రెండు వేర్వేరు యోగములు లేక నిష్ఠలు) ఏ విధంగా చెప్పబడ్డాయో, శతపథ బ్రాహ్మణం కూడా అదే విధంగా విభాగం చేసి వర్ణిస్తోంది -- వైరాగ్యసంపన్నులైన వేదవేత్తలు ఈ ఆత్మలోకమును మాత్రమే కోరువారై సన్న్యసిం చెదరు, అని. ఈ విధముగా సర్వకర్మసన్న్యాసమును విధించి ఆ విధివాక్యమునకు శేషమైన వాక్యముచే -- మాకు ఈ ఆత్మయే ఈ అభీష్టమగు లోకమై ఉండగా, మేము సంతానముతో చేయబోయేది యేమి ఉన్నది? -- అని శ్రుతి చెప్పెను. అదే ఉపనిషత్తులో ఇంకనూ ఇట్లు చెప్పబడినది -- ప్రాకృతమగు ఆత్మ, అంటే అజ్ఞాని, ధర్మవిచారము చేసిన పిదప (బ్రహ్మచర్యము పూర్తి అయినప్పుడు) భార్యను స్వీకరించుటకు ముందు మూడు లోకములను సంపన్నము చేయుటకు సాధనములను కోరెను. పుత్రుడు ఈ లోకమునకు సాధనము. పరలోకసాధనమైన విత్తము రెండు రకములు. వాటిలో మానుషవిత్తము కర్మ. అది పితృ (చంద్ర) లోకమును పొందే సాధనము. ఉపాసన దైవవిత్తము. అది దేవలోకమును పొందే సాధనము. ఆతడు వాటిని కోరెను, అని. ఈ విధముగా శ్రుతి అజ్ఞానము-కామనలు కలవానికి మాత్రమే శ్రౌతములు మొదలైన సకలకర్మను విధించుచున్నది. ఆ కామనలనుండి వ్యుత్థానము (విరుద్ధముగా పైకి యెదుగుట) ను చేసి సన్న్యసిం చెదరు, అని శ్రుతి ఆత్మ అనే లోకమును మాత్రమే కోరుతూ కామనలు లేని సాధకునకు వ్యుత్థానము (కర్మసన్న్యాసము) నే విధించినది. వేదవిహితకర్మలకు ఆత్మజ్ఞానముతో సముచ్చయమే భగవానుని అభీష్టమైనచో, ఆ రెండింటినీ విడివిడిగా చెప్పే అట్టి ఈ శ్రుతివచనము

అధర్మగ్ని చేసేవాడి గురించి భగవద్ చర్చ చేశాడు

కామ కర్మలకి విడిచిపెట్టాలి, క్రమంగా ఆత్మలోకి విడిచిపెట్టాలి
Feeling, desire, concept అనే ఆధారాలు.

(సంగ్రహము) న చ అర్జునస్య ప్రశ్నః
ఉపపన్నో భవతి, జ్యాయసీ చేత్కర్మణస్తే
(3-1) ఇత్యాదిః। (వివరణము) ఏక
పురుషానుష్ఠేయత్వాసంభవం బుద్ధికర్మణోః
భగవతా పూర్వమ్ అనుక్తం కథమ్ అర్జునః
అశ్రుతం బుద్ధేః చ కర్మణో జ్యాయస్త్యం
భగవతి అధ్యారోపయేత్ మృషా ఏవ,
జ్యాయసీ చేత్కర్మణస్తే మతా బుద్ధిః
(3-1) ఇతి॥

కిం చ యది బుద్ధికర్మణోః సర్వేషాం
సముచ్చయః ఉక్తః స్యాద్ అర్జునస్య అపి
సః ఉక్తః ఏవ ఇతి, యచ్ఛ్రేయ
ఏతయోరేకం తన్నే బ్రూహి సునిశ్చితమ్
(5-1) ఇతి కథమ్ ఉభయోః ఉపదేశే సతి
అన్యతరవిషయః ఏవ ప్రశ్నః స్యాత్? న
హి పితృప్రశమనార్థినః వైద్యేన మధురం
శీతం చ భోక్తవ్యమ్ ఇతి ఉపదిష్టే తయోః
అన్యతరత్ పితృప్రశమనకారణం బ్రూహి
ఇతి ప్రశ్నః సంభవతి। అథ అర్జునస్య
భగవదుక్తవచనార్థవివేకానవధారణనిమిత్తః
ప్రశ్నః కల్పయేత్, తథా అపి భగవతా
ప్రశ్నానురూపం ప్రతివచనం దేయమ్,
మయా బుద్ధికర్మణోః సముచ్చయః ఉక్తః,
కిమర్థమ్ ఇత్థం త్వం భ్రాంతః అసి ఇతి।
న తు పునః ప్రతివచనమ్ అననురూపం
పుష్టాద్ అన్యద్ ఏవ ద్వే నిష్ఠే మయా
పురా ప్రోక్తే (3-3) ఇతి వక్తుం యుక్తమ్।
న అపి స్మార్తేన ఏవ కర్మణా బుద్ధేః
సముచ్చయే అభిప్రేతే విభాగవచనాది
సర్వమ్ ఉపపన్నమ్। కిం చ క్షత్రియస్య
యుద్ధం స్మార్తం కర్మ స్వధర్మః ఇతి
జానతః, తత్కిం కర్మణి ఘోరే మాం
నియోజయసి (3-1) ఇతి ఉపాలంభః
అనుపపన్నః॥

అసంగతమగును.

ఇంతేగాక, కర్మకంటె జ్ఞానము గొప్పదని నీ అభిప్రాయమైనచో
-- అంటూ అర్జునుడు వేసిన ప్రశ్న అసంగతమగును.
జ్ఞానకర్మలను ఒకే వ్యక్తి (ఒకే కాలములో) కలిపి అనుష్ఠించుట
అసంభవమని ఇదివరలో భగవానుడు చెప్పియుండనిచో,
అర్జునుడు వినియుండడు గదా! అట్టిచో, కర్మకంటె జ్ఞానము
గొప్పదని చెప్పినట్లుగా అర్జునుడు భగవానునిపై ఆరోపించుట
అసత్యమే యగును. ఓ శ్రీకృష్ణా! కర్మకంటె జ్ఞానము గొప్పదని నీ
అభిప్రాయము గనుక -- అంటూ అర్జునుడు ప్రశ్నించినాడు గదా!

ఇంతే కాదు. అందరు జ్ఞానకర్మలను కలిపియే అనుష్ఠించాలి
అని భగవానుడు చెప్పిన పక్షంలో ఆ మాట అర్జునునకు కూడా
వర్తిస్తుంది. ఈ విధంగా రెండింటిని కలిపి ఉపదేశించిన పక్షంలో,
ఈ రెండింటిలో నాకు ఏది శ్రేయస్కరమో ఖచ్చితముగా
నిశ్చయించి నాకు చెప్పుము, అని అర్జునుడు వాటిలో ఒక దానిని
చెప్పుమని అడిగే ప్రశ్న యెట్లు పొసగును? (పొసగదు).
ఎందుకంటే, పితృదోషము తగ్గాలని కోరే రోగికి వైద్యుడు తియ్యని
మరియు చల్లని ఆహారమును తీసుకో అని ఉపదేశిస్తే, పిత్తము
తగ్గుటకు తియ్యని ఆహారం తీసుకోవాలా? లేక చల్లని ఆహారమా?
ఏదో ఒకదానిని తేల్చి చెప్పండి అని ప్రశ్నించుట సంభవము
కాదు. ఒకచో భగవానుని వచనమునకు తాత్పర్యమైన కర్మజ్ఞాన
వివేకమును అర్జునుడు స్పష్టముగా తెలియజాలక ఆ విధమైన
ప్రశ్నను వేసినాడని కల్పించినామనుకొనుడు. అయినప్పటికీ,
భగవానుడు -- నేను జ్ఞానకర్మల సముచ్చయమును చెప్పగా నీవీ
విధముగా ఏల భ్రాంతి పడుచుంటివి? -- అని ప్రశ్నకు తగిన
ప్రతివచనమునీయవలసి యుండును. అంతే గాని, ప్రశ్నకు
అనురూపము కాని ప్రతివచనమును -- నేను పూర్వము రెండు
నిష్ఠలను చెప్పినాను -- అంటూ అడిగిన దానికంటె భిన్నమైన
ఉత్తరమును భగవానుడు చెప్పుట యుక్తియుక్తము కాదు.
మరియు, కేవలము స్మార్తకర్మతో మాత్రమే జ్ఞానమునకు
సముచ్చయము అభీష్టము అన్నచో, విభాగము చేసి చెప్పుట,
జ్ఞానము గొప్పదనే అర్జునుని వచనము మొదలైన సర్వము
అసంగతమగును. ఇంతేగాక, క్షత్రియునకు యుద్ధము స్మృతి
విహితమైన కర్మ గనుక స్వధర్మము అని అర్జునునకు తెలియును.
కాబట్టి, జ్ఞానస్మార్తకర్మసముచ్చయమునంగీకరించినచో, నన్ను
ఘోరమైన కర్మయందు ఏల నియోగించుచున్నావు? అనే
అర్జునుని ఎత్తిపొడుపు అసంబద్ధమగును.

కావున గీతాశాస్త్రములో ఆత్మజ్ఞానమునకు శ్రోతకర్మతో గాని,
స్మార్తకర్మతో గాని కొంచెమైననూ సముచ్చయమును

{ వివాహం - క్షేత్రం - శ్రేణి - spirit highlight చేర్చడం - సరైన మానవాల రూపం - మహాత్ములు
వివాహం step - స్థాయి - స్థలం - Lullu a చూడండి - Cant with divisions - orthonormal people

తన్నాద్ గీతాశాస్త్రే ఈషణ్మాత్రేణ అపి
శ్రాతేన స్మా దైవేన వా కర్మణా అత్మజ్ఞానస్య
సముచ్చయో న కేనచిద్ దర్శయితుం
శక్యః | యస్య తు అజ్ఞానాద్ రాగాదిదోషతో
వా కర్మణి ప్రవృత్తస్య యజ్ఞేన దానేన
తపసా వా విశుద్ధసత్త్వస్య జ్ఞానమ్
ఉత్పన్నం పరమార్థతత్త్వవిషయమ్ ఏకమ్
ఏవ ఇదం సర్వం బ్రహ్మ అకర్తృ చ ఇతి,
తస్య కర్మణి కర్మప్రయోజనే చ నివృత్తే
అపి లోకసంగ్రహార్థం యత్నపూర్వం
యథా ప్రవృత్తః తథా ఏవ కర్మణి
ప్రవృత్తస్య యత్ ప్రవృత్తిరూపం దృశ్యతే
న తత్ కర్మ యేన బుద్ధేః సముచ్చయః
స్యాత్ | యథా భగవతో^ల వాసుదేవస్య
క్షాత్రకర్మచేష్టితం న జ్ఞానేన
సముచ్చయతే పురుషార్థసిద్ధయే తద్వత్
ఫలాభిసంధ్యహంకారాభావస్య తుల్యత్వాద్
విదుషః | తత్త్వవిత్ తు న అహం కరోమి
ఇతి మన్యతే^ల న చ తత్ఫలమ్
అభిసంధ్యతే ||

యథా చ స్వగ్గాదికామార్థినః
అగ్నిహోత్రాదికామసాధనానుష్ఠానాయ

అపితాగ్నేః కామ్యే ఏవ అగ్నిహోత్రాదౌ
ప్రపృతస్య సామికృతే వినష్టే అపి కామే
తద్ ఏవ అగ్నిహోత్రాది అనుతిష్ఠతః అపి
న తత్ కామ్యమ్ అగ్నిహోత్రాది భవతి |
తథా చ దర్శయతి భగవాన్, కుర్వన్నపి న
లిప్యతే (5-7), న కరోతి న లిప్యతే

(13-31) ఇతి తత తత||

Secular (Regular) with the
spiritual - but removing
Scripture, etc. etc.

యచ్చ పూర్వైః పూర్వతరం కృతమ్
(4-15), కర్మజైవ హి సంసిద్ధిమాస్థితా
జనకాదయః (3-20), ఇతి తత్ తు

నివ్వరైననూ చూపించజాలరు. కాని, ఒకడు అజ్ఞానము వలన గాని, రాగద్వేషాదిదోషము వలన గాని కర్మయందు ప్రవర్తించినాడనుకొనుడు. ఆతనికి యజ్ఞముచే గాని, దానముచే గాని, తపస్సుచే గాని అంతఃకరణము విశుద్ధమై పరమార్థమగు ఆత్మవస్తువునకు చెందిన జ్ఞానము కలిగినదనుకొనుడు. ఈ సర్వము పరబ్రహ్మయేననియు, బ్రహ్మకంటే భిన్నము కాని ఆత్మ అకర్మ అనియు ఆతనికి తెలిసినదనుకొనుడు. ఆతనికి కర్మలతో, కర్మయోగముయొక్క ప్రయోజనమైన చిత్తశుద్ధితో కూడ పని తీరిపోయినది. అయినప్పటికీ, ఆతడు లోక సంగ్రహము (లోకము యెదుట ఆదర్శము) కొరకై ప్రయత్న పూర్వకముగా జ్ఞానానికి ముందు ఏ విధంగా కర్మలయందు ప్రవర్తిల్లేడో అదే విధముగా జ్ఞానము తరువాత కూడా కర్మల యందు ప్రవర్తిల్లవచ్చును. ఆతని ఆ ప్రవృత్తియొక్క రూపమేదైతే కానవచ్చుచున్నదో అది కర్మయే కాదు. కాబట్టి జ్ఞానియొక్క అట్టి ప్రవృత్తి జ్ఞానకర్మసముచ్చయమును నిర్ధారితము చేయదు. ఉదాహరణకు, శ్రీకృష్ణభగవానుడు క్షత్రియోచితమైన కర్మలను చేసేడు. ఆయన జ్ఞాని కూడా. ఆయన పురుషార్థమైన మోక్షము సిద్ధించుటకై కర్మలతో జ్ఞానాన్ని కలిపి అనుష్ఠించేడని చెప్ప వీలులేదు. అదే విధముగా, జ్ఞానియందు కనబడే ప్రవృత్తి జ్ఞానకర్మ సముచ్చయమును నిర్ధారించదు. ఎందుకంటే, శ్రీకృష్ణుని యందు ఫలత్పష్ట గాని, కర్తృత్వాహంకారము గాని లేవు. జ్ఞానియందు కూడా అవి లేవు. ఆత్మతత్త్వము తెలిసినవాడు నేను చేస్తున్నానని అభిమానించడు, కర్మఫలమును కోరడు.

ఒక అహితాగ్ని (నిత్యము అగ్నిని వ్రేల్చువాడు) స్వర్గము-
సంపద మొదలైన భోగ్యములను కోరి ఆ కోరికలను తీర్చుకొనే
సాధనములైన అగ్నిహోత్రము-అగ్నిష్టోమము మొదలైన
కామ్యకర్మను చేస్తున్నాడనుకొనుడు. ఆ కర్మ సగము చేసేటప్పటికి
ఆయన కోరిక తొలగిపోయిననూ అదే అగ్ని హోత్రాదికర్మను
కొనసాగించినాడనుకొనుడు. అప్పుడా అగ్ని హోత్రాదికర్మ
కామ్యకర్మ కాదు. (అదే విధముగా జ్ఞాని చేసే కర్మయందు
కర్తృత్వము, ఫలత్వప్త లేవు గనుక కర్మత్వమే లేదు). ఈ
విషయమునే భగవానుడు -- చేస్తున్నా లేపమును పొందుట
లేదు, చేయుట లేదు మరియు లేపమును పొందుట లేదు -- అని
ఆయా స్థలములలో చెప్పి నిర్ధారిస్తున్నాడు.

పూర్వీకులు అతిపూర్వకాలమునందే చేసినారు, ఏలయన జనకుడు మొదలగువారు కర్మచేతనే సంసిద్ధిని పొందినారు, అనే వాక్యములేవి గలవో వాటిని విభాగపూర్వకముగా తెలియ వలెను. ఆ విభాగమెట్లు? పూర్వీకులైన జనకుడు-అశ్వపతి మొదలగువారు

1. 250 - working like slave
 2. 300 - " " Master

Swarni ✓ Vekaranda

18

సద్వ్యుత్తత్వాత్ పరమార్థరూపేణ
నిత్యత్వాత్ తాన్ అశోచ్యాన్ అన్వశోచః
అనుశోచితవాన్ అసి, తే మ్రియంతే
మన్నిమిత్తమ్ అహం తైః వినాభూతః కిం
కరిష్యామి రాజ్యసుఖాదినా ఇతి త్వం
ప్రజ్ఞావాదాన్ ప్రజ్ఞావతాం వాదాన్ చ
వచనాని చ భాషసే తదేతన్నౌధ్యం
పాండిత్యం చ విరుద్ధమ్ ఆత్మని
దర్శయసి ఉన్నతః ఇవ ఇత్యభిప్రాయః
యస్మాద్ గతానూన్ గతప్రాణాన్ మృతాన్
అగతానూన్ అగతప్రాణాన్ జీవతః చ న
అనుశోచంతి పండితాః ఆత్మజ్ఞాః పండా
ఆత్మవిషయా బుద్ధిః యేషాం తే హి
పండితాః పాండిత్యం నిర్విద్య
(బృహదారణ్యకోపనిషత్, 3-5-1) ఇతి
శ్రుతేః పరమార్థతః తు నిత్యాన్ అశోచ్యాన్
అనుశోచసి, అతో మూఢః అసి ఇతి
అభిప్రాయః || 11

అవతారిక: కుతః తే అశోచ్యాః? యతో
నిత్యాః| కథమ్?

సంపన్నులు. పైగా పరమార్థమైన ఆత్మరూపముగా వారు నిత్యులే. కాబట్టి వారు శోకించ దగినవారు కారు. అట్టి వారిని గురించి నీవు -- వారు నా కారణంగా మరణిస్తున్నారు, వారు లేకుండా నేను రాజ్యము - సుఖములు మొదలగువాటితో ఏమి చేసుకుంటాను? -- అంటూ శోకిస్తున్నావు. పైగా నీవు ప్రజ్ఞావంతులు పలికే మాటలను పలుకుచున్నావు. అట్టి ఈ మూర్ఖత్వమును, దానికి విరుద్ధమగు పాండిత్యమును కూడ నీవు నీయందు పిచ్చివాడు వలె ప్రదర్శిస్తున్నావు, అని అభిప్రాయము. ఎందుకంటే -- గతాసువులు, పోయిన ప్రాణములు గలవారు, అంటే మరణించినవారు. అగతాసువులు, పోని ప్రాణములు గలవారు, అంటే జీవించియున్నవారు. ఆత్మజ్ఞానము గలవారు అట్టి రెండు రకముల వారిని గురించి శోకించరు. పండా అంటే ఆత్మజ్ఞానము. అది గలవారే పండితులు. ఎందుకంటే, ఆత్మజ్ఞానమును పూర్ణముగా సంపాదించి -- అంటూ శ్రుతి పాండిత్యశబ్దమును ఆ అర్థమునందు ప్రయోగించినది. భీష్మాదులు పరమార్థమైన ఆత్మరూపులుగా నిత్యులు, కావుననే శోకింప దగని వారు. కాని, వారిని గురించి నీవు శోకిస్తున్నావు. కాబట్టి నీవు మోహమును పొందుచున్నావు, అని అభిప్రాయము. పూర్ణ జ్ఞానం మేము వారు యేల శోకింప దగినవారు కారు? వారు నిత్యులు గనుక. అది యెటు?

న త్వేవాహం జాతు నాసం న త్వం నేమే జనాధిపాః ।

న చైవ న భవిష్యామస్సర్వే వయమతః పరమ్ || 12

ఏ కాలమునందైననూ నేను లేకుంటిని అనేది లేదు. ఏ కాలమునందైననూ నీవు లేకుంటివి అనేది లేదు. ఏ కాలమునందైననూ ఈ మహారాజులు లేకుంటిరి అనేది లేదు (గతములో అందరు ఉండిరి). మనమందరము ఈ దేహములు పడిపోయిన తరువాత ఉండబోము అనేది కూడ లేనే లేదు (భవిష్యత్తులో అందరు ఉండెదరు).

నీవు ఏవ జాతు కదాచిత్ అహం న
అసమ్ కింతు ఆసమ్ ఏవ అతీతేషు
దేహోత్పత్తివినాశేషు | నిత్యమ్ ఏవ
అహమ్ ఆసమ్ ఇతి అభిప్రాయః | తథా న
త్వం న ఆసీః కింతు ఆసీః ఏవ | తథా న
ఇమే జనాధిపాః న ఆసన్ | కింతు ఆసన్
ఏవ | తథా న చ ఏవ న భవిష్యామః | కింతు
భవిష్యామః ఏవ సర్వే వయం అతః
అస్మాద్ దేహవినాశాత్ పరం
ఉత్తరకాలే అపి | త్రిషు అపి కాలేషు
నిత్యాః ఆత్మ స్వరూపేణ ఇతి అర్థః |
దేహభేదానువృత్త్యా బహువచనం న
ఆత్మభేదాభిప్రాయేణ || 12

Manifestation is 2 fold - Gross

[illegible]

అందుకు సమాధానము గురించి మీరందరి ఆసక్తి లా
భాగమునకును, సర్దుకొను, సర్దుకొనబడు
చేతనము లు? తెలుసుకొనుటకు యోగము

ప్రతిభజ్య జ్ఞేయమ్ తత్ కథమ్? యది తావత్ పూర్వే జనకాదయః తత్త్వవిదః అపి ప్రవృత్తకర్మాణః స్వః, తే లోకసంగ్రహార్థం గుణా గుణేషు వర్తంతే (3-28) ఇతి జ్ఞానేన ఏవ సంసిద్ధిమ్ అస్థితాః కర్మసన్న్యాసే ప్రాప్తే అపి కర్మణా సహ ఏవ సంసిద్ధిమ్ అస్థితాః న కర్మసన్న్యాసం కృతవంతః ఇతి ఏషః అర్థః అథ న తే తత్త్వవిదః, ఈశ్వరసమర్పితేన కర్మణా సాధనభూతేన సంసిద్ధిం సత్త్వశుద్ధిం జ్ఞానోత్పత్తిలక్షణం వా సంసిద్ధిమ్ అస్థితాః జనకాదయః ఇతి వ్యాఖ్యేయమ్ ఏతమ్ ఏవ అర్థం వక్ష్యతి భగవాన్, సత్త్వశుద్ధయే కర్మ కుర్వంతి (5-11) ఇతి స్వకర్మణా తమభ్యర్చ్య సిద్ధిం వందంతి మానవః (18-46) ఇతి ఉక్త్వా సిద్ధిం ప్రాప్తస్య చ ఘనః జ్ఞాననిష్ఠాం వక్ష్యతి సిద్ధిం ప్రాప్తో యథా బ్రహ్మ (18-50) ఇత్యాదినా తస్మాద్ గీతాసు కేవలాద్ ఏవ తత్త్వజ్ఞానాత్ మోక్షప్రాప్తిః న కర్మసముచ్చితాది ఇతి నిశ్చితః అర్థః యథా చ అయమ్ అర్థః తథా ప్రకరణశో విభజ్య తత్ర తత్ర దర్శయిష్యామః ||

అవతారికః తత్ర ఏవం ధర్మసమ్మూఢచేతసో మహతి శోకసాగరే నిమగ్నస్య అర్జునస్య అన్యత్ర

అత్మజ్ఞానాద్ ఉద్ధరణమ్ అపశ్యన్ భగవాన్ వాసుదేవః తతః అర్జునమ్ ఉద్ధిధారయిషుః

అత్మజ్ఞానాయ అవతరన్ ఆహుః

శ్రీభగవానువాచ | అశోచ్యానన్యశోచస్త్వం ప్రజ్ఞావాదాంశ్చ భాషసే | గతాసూనగతాసూంశ్చ నానుశోచంతి పండితాః ||

శోకింపదగని వారిని గురించి నీవు శోకిస్తున్నావు. పైగా, ప్రజ్ఞావంతులు పలికే పలుకులను పలుకుచున్నావు. పండితులు ప్రాణము పోయినవారిని గురించి, ప్రాణము పోనివారి గురించి కూడ శోకించరు.

న శోచ్యాః అశోచ్యాః భీష్మద్రోణాదయః భీష్ముడు, ద్రోణుడు, కృపణుడు మొదలగువారు సదాచార

అత్మతత్త్వము తెలిసినవారై ఉండి కూడా కర్మలయందు ప్రవర్తిల్లినచో, వారు లోకసంగ్రహము (జనులకు ఆదర్శము) కొరకు కర్మలను చేసిరి. ఇంద్రియముల రూపములోనున్న సత్త్వాదిగుణములు విషయముల రూపము లోని గుణములయందు ప్రవర్తిల్లుచున్నవనే సత్యము నెరింగియే వారు కర్మలను చేసిరి. వారు అట్టి (అత్మ అకర్త అనే) జ్ఞానముచేతనే మోక్షమును పొందిరి. అకర్తృ-అత్మ జ్ఞానము వలన వారికి కర్మసన్న్యాసము సిద్ధించియే యున్ననూ, వారు కర్మతో కూడియే మోక్షమును పొందిరే గాని, కర్మలను విడిటిపెట్టలేదనేది ఆ వాక్యమునకు అర్థము. అట్లుగాక, ఆ జనకాదులు అత్మతత్త్వము తెలిసినవారు కారన్నచో, వారు ఈశ్వరునియందు సమర్పించబడిన కర్మ అనే సాధనముతో సంసిద్ధిని, అంటే చిత్తశుద్ధిని బడసిరి. లేదా, సంసిద్ధిని, అంటే అత్మజ్ఞానోదయమనే సిద్ధిని, బడసిరి అని వ్యాఖ్యానించుకొనవలెను. ఈ విషయమునే భగవానుడు -- కర్మయోగులు అంతఃకరణశుద్ధికోరకై కర్మను భేయుదురు -- అని చెప్పబోతున్నాడు. స్వధర్మానుష్ఠానముచే ఆ ఈశ్వరుని ఆరాధించి మానవుడు సిద్ధిని పొందును, అని చెప్పి భగవానుడు, ఆ సిద్ధిని పొందినవానికే మరల -- సిద్ధిని పొందినవాడు ఏ విధముగానైతే బ్రహ్మను -- అంటూ జ్ఞాననిష్ఠను చెప్పబోవుచున్నాడు. (అంటే సిద్ధియనగా చిత్తశుద్ధి అని నిర్ధారితమైనది). కావున, కేవలమగు (కర్మసముచ్చితము కాని) అత్మతత్త్వజ్ఞానము వలన మాత్రమే మోక్షము లభించును అనేది గీతలయందు నిర్ధారితమైన తాత్పర్యము. ఈ తాత్పర్యము ఏ విధముగా నిర్ధారితమైనదో ఆ విధమును అక్కడక్కడ ప్రకరణముననుసరించి విభాగపూర్వకముగా నిరూపించగలము.

ఆ విషయమట్లుండ ఈ (మొదటి అధ్యాయములో చెప్పిన) విధముగా అర్జునుడు ధర్మము విషయములో మనస్సునందు వ్యామోహమును పొందినవాడై పెద్ద శోకము అనే సముద్రము నందు మునిగిపోయెను. అతనిని అత్మజ్ఞానము తప్ప మరియొకటి శోకసముద్రమునుండి బయటకు తీసుకురాలేదు అని భగవానునకు తెలియును. కావుననే, వాసుదేవ భగవానుడు ఆ అర్జునుని ఉద్ధరించగోరి అత్మజ్ఞానము కొరకు ఉపకమిస్తూ ఇట్లు పలికెను --

శ్రీభగవానువాచ | అశోచ్యానన్యశోచస్త్వం ప్రజ్ఞావాదాంశ్చ భాషసే | గతాసూనగతాసూంశ్చ నానుశోచంతి పండితాః ||

అశోచ్యానన్యశోచస్త్వం ప్రజ్ఞావాదాంశ్చ భాషసే | గతాసూనగతాసూంశ్చ నానుశోచంతి పండితాః ||

భీష్ముడు, ద్రోణుడు, కృపణుడు మొదలగువారు సదాచార

19

న అసతః అవిద్యమానస్య శీతోష్ణాదేః
సకారణస్య న విద్యతే నాస్తి భావః భవనమ్
అస్తితా! న హి శీతోష్ణాది సకారణం
ప్రమాణైః నిరూప్యమాణం వస్తు సంభవతి।
వికారో హి సః! వికారః చ వ్యభిచరతి।
యథా ఘటాదిసంస్థానం చక్షుషా
నిరూప్యమాణం మృద్యవ్యతిరేకేణ
అనుపలభ్యేః అసత్, తథా సర్వో వికారః
కారణవ్యతిరేకేణ అనుపలభ్యేః అసన్।

జన్మప్రధ్వంసాభ్యాం ప్రాగ్ ఊర్ధ్వం చ
అనుపలభ్యేః! మృదాదికారణస్య
తత్కారణస్య చ తత్కారణవ్యతిరేకేణ
అనుపలభ్యేః అసత్త్వమ్॥

పూర్వపక్షము : తదసత్త్వే చ
సర్వాభావప్రసంగః ఇతి చేత్। న॥

సిద్ధాంతము : (సంగ్రహము) సర్వత్ర
బుద్ధిద్వయోపలభ్యేః సద్బుద్ధిః అసద్బుద్ధిః
ఇతి। (వివరణము) యద్విషయా బుద్ధిః న
వ్యభిచరతి తత్ సత్। యద్విషయా బుద్ధిః
వ్యభిచరతి తద్ అసద్ ఇతి సదసద్విభాగే
బుద్ధితంత్రే స్థితే, సర్వత్ర ద్వే బుద్ధీ సర్వైః
ఉపలభ్యేతే సమానాధికరణే। న
నీలోత్పలవత్। సన్ ఘటః, సన్ పటః, సన్
హస్తీ ఇతి ఏవం సర్వత్ర। తయోః బుద్ధ్యోః
ఘటాదిబుద్ధిః వ్యభిచరతి। తథా చ

చల్లదనము-వేడి-సుఖము మొదలైనవి వాటి (నీరు-అగ్ని
మొదలైన) కారణములతో సహా అస్తిత్వము (మూడు
కాలములయందు బాధించబడని కాలాతీతమైన సత్త) గలవి కావు.
చల్లదనము-వేడి-సుఖము మొదలగువాటిని మరియు వాటి
కారణములను ప్రమాణముల (యుక్తుల) తో శోధించగా
పరమార్థమైన సత్త (ఉనికి) సిద్ధించదు (లేదా, చర్మము మొదలైన
ఇంద్రియములచే గ్రహించబడే శీతోష్ణాదులకు కాలాతీతమైన ఉనికి
సిద్ధించదు). ఎందుకంటే, ఆ శీతోష్ణాదులు వికారములు
(కార్యములు). కార్యమైతే ఏకరూపముగా ఉండదు, కార్యము
కారణముకంటే భిన్నముగా స్వతంత్రమైన సత్త గలది కాదు.
ఉదాహరణకు, ఘటము-మూకుడు మొదలైన ఆకారరచన కంటికి
కనబడుతూ ఉంటుంది. కాని, కంటికి కనబడే యథార్థమైన వస్తువు
ఏది అని శోధిస్తే ఆ ఘటాదులు మట్టికంటే భిన్నముగా
స్వతంత్రముగా లభించవు గనుక అసత్తులు (పారమార్థికమైన సత్త
గలవి కావు). అదే విధముగా, కార్యమేదైనా కారణముకంటే
భిన్నముగా స్వతంత్రముగా తెలియబడదు గనుక వాస్తవముగా
ఉన్నది కాదు. ఎందుకంటే, పుట్టుటకు ముందు, నశించిన తరువాత
కార్యము లభించదు, తెలియుటకు రాదు. మట్టి మొదలైన
కారణములు, వాటికి కారణమైన జలము మొదలైన కారణములు
కూడా తమ తమ కారణములకంటే స్వతంత్రముగా లభ్యములు
కావు గనుక అవి కూడా వాస్తవముగా ఉన్నవి కావు.

మట్టి మొదలగువాటి కారణముల కారణములు కూడా
పరమార్థసత్త గలవి కావన్నచో, సర్వము శూన్యమనే
శూన్యవాదము వచ్చిపడునన్నచో, అది సరి కాదు.

ఎందుకంటే, ఘటపటాది వ్యవహారములన్నింటియందు సద్-
బుద్ధి, అసద్-బుద్ధి అనే రెండు బుద్ధులు (వృత్తిజ్ఞానములు) అను
భవానికి వస్తున్నాయి. ఏది విషయముగా గల బుద్ధి తొలగిపోదో
అది సత్. ఏది విషయముగా గల బుద్ధి తొలగిపోవుచుండునో అది
అసత్. ఈ విధముగా సత్-అసత్ ల విభాగము బుద్ధిపై ఆధారపడి
ఉన్నది. ఇది ఇట్లుండ, అన్ని వ్యవహారములయందు అందరికీ
రెండు బుద్ధులు అనుభవానికి వస్తున్నాయి. ఆ బుద్ధులు రెండింటికీ
అధికరణము (అధిష్ఠానము) సమానము (రెండు బుద్ధులు
ఏకవస్తునిష్ఠములు). ఇది నల్లని కలువ వంటి గుణగుణివిషయమైన
సామానాధికరణ్యము కాదు. ఉన్న ఘటము, ఉన్న వస్త్రము, ఉన్న
ఏనుగు ఈ విధంగా అంతటా (రెండు బుద్ధులు ఉన్నాయి). (ఈ
బుద్ధులన్నింటియందు అనువృత్తమయ్యే సత్తయందు వ్యావృత్త
ఘటాదులు కల్పితములు అనే సామానాధికరణ్యము). ఆ రెండు
బుద్ధులలో ఘటపటాదిబుద్ధులు వ్యభిచరించును (మారిపోవు)

శిక్షణ - తిరుగుబాటు, వివేకం
 తిరుగుబాటు - *ambiguity, mystery*
 20

Modernity - ఆధునికత వల్ల మరల అవకాశం (electronic, land etc.)
 శిక్ష - తిరుగుబాటు తిరుగుబాటు కష్టం సమేతా శ్రీమద్భగవద్గీతా
 తిరుగుబాటు తిరుగుబాటు మనశ్శాంతికి భాష్య సమేతా శ్రీమద్భగవద్గీతా

శిక్షణ - తిరుగుబాటు, వివేకం
 తిరుగుబాటు - *ambiguity, mystery*
 20

శిక్షణ - తిరుగుబాటు, వివేకం
 తిరుగుబాటు - *ambiguity, mystery*
 20

శిక్షణను సుఖదుఃఖదాః శీతం ఉష్ణం సుఖం
 దుఃఖం చ ప్రయచ్ఛంతి ఇతి అథవా
 స్పృశ్యంతే ఇతి స్పృశ్యాః విషయాః
 కట్టాదయః, మాత్రాః చ స్పృశ్యాః చ
 శిక్షణను సుఖదుఃఖదాః శీతం కదాచిత్ సుఖం
 కదాచిత్ దుఃఖం తథా ఉష్ణమ్ అపి
 అనియతరూపమ్ సుఖదుఃఖే పునః
 నియతరూపే యతో న వ్యభిచరతః అతః
 తాభ్యాం వృథక్ శిక్షణయోః గ్రహణమ్
 యస్మాక్ తే మాత్రాస్పృశ్యాదయః
 అగమాపాయినః అగమాపాయశీలాః
 తస్మాద్ అనిత్యాః అతః తాన్ శిక్షణ్షాదీన్
 తితిక్ష్వ ప్రసహస్య, తేషు హర్షం విషాదం
 చ మాకారః ఇతి అర్థః || 14
 అవతారిక : శిక్షణ్షాదీన్ సహతః కిం

సంయోగములు. అవి చల్లదనము, వేడి, సుఖము, దుఃఖమును
 అనువాటిని కలిగించును. లేదా, స్పృశించబడేవి అనే వ్యుత్పత్తిని
 బట్టి స్పృశ్యులనగా శబ్దము మొదలైన విషయములు. మాత్రలు
 (ఇంద్రియములు) మరియు స్పృశ్యులు అని ద్వంద్వము. అవి
 చల్లదనము, వేడి, సుఖము, దుఃఖము అనువాటిని కలిగించును.
 చల్లదనము ఒకప్పుడు సుఖము, మరియొకప్పుడు దుఃఖము. అదే
 విధముగా వేడికి కూడా నిశ్చితమైన రూపము (సుఖము, లేదా
 దుఃఖము) లేదు. కాని, సుఖదుఃఖములు మాత్రము స్థిరమైన
 రూపము గలవి. అంటే సుఖము సుఖమే, దుఃఖము దుఃఖమే. వాటి
 రూపము తల్లక్రిందు కాదు. కావుననే, చల్లదనము, వేడి అనేవి
 వాటికంటే ప్రత్యేకంగా ప్రస్తావించబడినవి. వచ్చి పోవుచుండుట ఆ
 ఇంద్రియముల స్పృశ్యులు మొదలగువాటి స్వభావము. కావున,
 అవి అనిత్యములు. కావున, ఆ చల్లదనము, వేడి, సుఖము,
 దుఃఖములను గట్టిగా సహించుము. అంటే, వాటి యెడల
 హర్షమును గాని, ఖేదమును గాని చేయకుము అని యర్థము.

చల్లదనము, వేడి, సుఖము, దుఃఖములను
 సహించుచున్నవానికి యేమగును? అన్నచో వినుము.

స్వస్థ - *Grapth 2 pairs*
 కామస్ - *Memory of pleasure*
 దుఃఖస్ - *Memory of pain*

యం హి న వ్యథయంత్యేతే పురుషం పురుషర్షభ || 15
 సమదుఃఖసుఖం ధీరం సోమృతత్వాయ కల్పతే || 15

Acceptance - ఆకస్మాత్, ఆకస్మాత్ వల్ల
 పురుషులలో శ్రేష్ఠుడైన ఓ అర్జునా! నిలయనగా, ఏ వ్యక్తినైతే ఈ శిక్షణ్షాదులు విచలించుచున్నవో, మనస్సు

1) సుఖదుఃఖములయందు సమమైన అట్టి వివేకి మోక్షమునకు సమర్థుడు (యోగ్యుడు) అగును.
 యం హి పురుషం సమదుఃఖసుఖం సమే
 దుఃఖసుఖే యస్య తం సమదుఃఖసుఖం
 సుఖదుఃఖప్రాప్తౌ హర్షవిషాదరహితం ధీరం
 ధీమంతం న వ్యథయంతి న చాలయంతి
 నిత్యాత్మదర్శనాద్ ఏతే యథోక్తాః
 శిక్షణ్షాదయః సః నిత్యాత్మదర్శననిష్ఠో
 ద్వంద్వసహిష్టుః అమృతత్వాయ
 అమృతభావాయ మోక్షాయ కల్పతే సమర్థో
 భవతి || 15
 అవతారిక : ఇతః చ శోకమోహా
 అకృత్వా శిక్షణ్షాదినహనం యుక్తమ్ |
 యస్మాత్ ---

నిలయనగా -- దుఃఖము, సుఖము ఎవనికి సమములో అని
 విగ్రహము. అనగా, సుఖం వస్తే హర్షము, దుఃఖం వస్తే విషాదము
 లేని వివేకబుద్ధిమంతుడు. అట్టి ఏ వ్యక్తినైతే ఈ పైన చెప్పిన
 చల్లదనము, వేడి, సుఖము, దుఃఖములు చలింప జేయవో.
 ఎందుకంటే, ఆ వ్యక్తి నిత్యమైన ఆత్మను తెలుసుకున్నాడు.
 కాలాతీతమైన ఆత్మజ్ఞానమునందు నిష్ఠుడై కలిగి ద్వంద్వము
 (పరస్పరవిరుద్ధములైన రెండింటి జంట) లను సహించే
 స్వభావము గల ఆ వ్యక్తి అమృతభావము కొరకు, అంటే
 మోక్షము కొరకు, సమర్థుడగును.

శోకమోహములను చేయకుండా చల్లదనము, వేడి, సుఖము,
 దుఃఖములను సహించుట యుక్తియుక్తమునుటకు ఇది మరియొక
 కారణము. అది యేదనగా --

నాసతో విద్యతే భావో నాభావో విద్యతే సతః |
 ఉభయోరపి దృష్టాంతస్తస్యనయోస్తత్త్వదర్శిభిః || 16

లేనిదానికి ఉనికి లేదు. ఉన్నదానికి లేకుండుట లేదు. ఆత్మతత్త్వము తెలిసినవారు ఈ రెండింటియొక్క
 నిర్ణయమునైతే నికాత్కరించుకున్నారు.

శిక్షణ - తిరుగుబాటు, వివేకం
 తిరుగుబాటు - *ambiguity, mystery*
 20

దర్శితమ్ | స తు సద్బుద్ధిః | తస్మాద్
ఘటాదిబుద్ధివిషయః అసన్, వ్యభిచారాత్ |
స తు సద్బుద్ధివిషయః, అవ్యభిచారాత్ ||

పూర్వపక్షము : ఘటే వినష్టే ఘటబుద్ధౌ
వ్యభిచరంత్యాం సద్బుద్ధిః అపి వ్యభిచరతి
ఇతి చేత్ స ||

సిద్ధాంతము : పటాదౌ అపి
సద్బుద్ధిదర్శనాత్ | విశేషణవిషయా ఏవ
సా సద్బుద్ధిః ||

పూర్వపక్షము : సద్బుద్ధివద్ ఘటబుద్ధిః
అపి ఘటాంతరే దృశ్యత ఇతి చేన్న ||

సిద్ధాంతము : పటాదౌ అదర్శనాత్ |

పూర్వపక్షము : సద్బుద్ధిః అపి నష్టే
ఘటే న దృశ్యతే ఇతి చేత్ స ||

సిద్ధాంతము : (సంగ్రహము)
విశేష్యాభావాత్ | (వివరణము) సద్బుద్ధిః
విశేషణవిషయా సతీ విశేష్యాభావే
విశేషణానుపపత్తౌ కింవిషయా స్యాత్? స
తు పునః సద్బుద్ధేః విషయాభావాత్ ||

పూర్వపక్షము : ఏకాధికరణత్వం ఘటాది
విశేష్యాభావే న యుక్తమ్ ఇతి చేత్ స ||

సిద్ధాంతము : ఇదమ్ ఉదకమ్ ఇతి
మరీచ్యాదౌ అన్యతరాభావే అపి
సామానాధికరణ్యదర్శనాత్ | తస్మాద్
దేహాదేః ద్వంద్వస్య చ సకారణస్య అసతో
న విద్యతే భావః ఇతి | తథా సతః చ
ఆత్మనః అభావః అవిద్యమానతా న విద్యతే
సర్వత్ర అవ్యభిచారాద్ ఇతి అవోచామ |

చుండును). ఈ విషయము పైన నిరూపించబడినది. కానైతే
సద్బుద్ధి వ్యభిచరించదు. కావున ఘటపటాదిబుద్ధిలో విషయమగు
ఘటపటాది వ్యభిచరిస్తోంది గనుక అసత్తు (మిథ్య, త్రికాలాబాధిత
మగు సత్త గలది కాదు). కాని సద్బుద్ధిలో విషయమగు సత్త
వ్యభిచరించుట లేదు గనుక అదే పరమార్థము.

ఘటము నశించినప్పుడు ఘటబుద్ధి తొలగిపోగా, సద్బుద్ధి
కూడా తొలగిపోవుచున్నది, అన్నచో అది సరిగాదు.

ఎందుకంటే, పటము మొదలగువాటియందు సద్బుద్ధి
అనుభవమునకు వచ్చుచునే యున్నది. ఆ సద్బుద్ధి విశేషణము
మాత్రమే విషయముగా గలది (అంటే, సన్ ఘటః అన్నప్పుడు
సత్త ఘటానికి విశేషణము; విశేష్యము వ్యభిచరించినా,
విశేషణము వ్యభిచరించదు. కాని, విశేష్యము
వ్యభిచరించినప్పుడు విశేషణము ప్రయోగములో కానరాదు).

ఘటబుద్ధి ఇంకో ఘటములో కనబడుచున్నది గనుక, ఘటబుద్ధి
కూడ సద్బుద్ధివలె వ్యభిచరించుట లేదు అన్నచో, అది సరిగాదు.

ఎందుకంటే, పటము మొదలైనవానియందు ఘటబుద్ధి ఉండదు
గదా! (సద్బుద్ధి ఉండనే ఉంటుంది).

నశించిన ఘటము విషయములో సద్బుద్ధియైననూ ఉండదు
గదా! (అంటే నశించిన ఘటము ఉన్నది అని లేదు గదా!)
అన్నచో, అది సరిగాదు.

ఎందుకంటే, (ఘటము లేనప్పుడు) విశేష్యము లేదు.
సద్బుద్ధికి విషయము విశేషణము. కాబట్టి విశేష్యము లేనప్పుడు
కేవలవిశేషణము పొసగదు గదా! అప్పుడు సద్బుద్ధికి
విషయమేముండును? (నశించిన ఘటమునందు సత్త ఉండదు
గదా!) అంటే, సద్బుద్ధి నిర్విషయమైనది. అట్లే నశించిన
ఘటమునకు సన్ అనే విశేషణమే పొసగదు. అంతేగాని, సద్బుద్ధికి
వాస్తవవిషయమగు పరబ్రహ్మసత్త లేకుండా పోదు.

ఘటము మొదలైన విశేష్యము అసత్యమైనప్పుడు సన్ ఘటః
అంటూ సత్తకు ఘటముతో సామానాధికరణ్యము యుక్తియుక్తము
కాదు అన్నచో అది సరిగాదు.

ఏలయనగా, ఎండమావి సందర్భములో ఇది నీరు, ఇది పాము
అని ప్రయోగములు గలవు. ఉన్నది సూర్యకాంతి, త్రాడు
మాత్రమే. నీరు లేదు. అయినప్పటికీ, సత్యమైన ఇది-కి
అసత్యమైన నీటి (పాము) తో సామానాధికరణ్యము (అజ్ఞానముచే)
కానవచ్చుచున్నది. కావున దేహము-మనస్సు మొదలైనవి, సుఖ
దుఃఖాదిద్వంద్వములు అసత్ లు. వాటికి స్వతంత్రమైన సత్త లేదు.
అదే విధముగా, సత్ అగు ఆత్మకు లేకుండుట లేదు. ఎందుకంటే,

ఏవమ్ ఆత్మానాత్మనోః సదసతోః ఉభయోః
అపి దృష్టః ఉపలభ్యః అంతో నిర్ణయః సత్
సద్ ఏవ అసద్ అసద్ ఏవ ఇతి తు
అనయోః యథోక్తయోః తత్త్వదర్శిభిః॥

తదితి సర్వనామ సర్వం చ బ్రహ్మ।
తస్య నామ తద్ ఇతి తద్భావః తత్త్వం
బ్రహ్మణో యాథాత్మ్యమ్। తద్ ద్రష్టుం
శీలం యేషాం తే తత్త్వదర్శినః తైః
తత్త్వదర్శిభిః। త్వమ్ అపి తత్త్వదర్శినాం
దృష్టిమ్ ఆశ్రిత్య శోకం మోహం చ
హిత్వా శీతోష్ణాదీని నియతానియతరూపాణి
ద్వంద్వాని, వికారః అయమ్ అసత్ ఏవ
మరీచిజలవత్ మిథ్యా అవభాసతే ఇతి
మనసి నిశ్చిత్వ తితిక్షస్వ ఇతి
అభిప్రాయః॥

16

అవతారిక : కిం పునః తద్ యత్ సద్

ఏవ సర్వదా ఏవ అస్తి ఇతి ఉచ్యతే ---

సత్ సర్వదేశకాలపదార్థములలో దేనియందైననూ వ్యభిచరించదు
అని చెప్పియున్నాము. ఈ విధముగా ఆత్మ సత్, అనాత్మ అసత్.
పైన వర్ణించబడిన ఈ రెండింటి స్వరూపమును తత్త్వవేత్తలు --
సత్ సత్ యే, అసత్ అసత్ యే -- అని నిశ్చయము చేసినారు.

తత్ అనేది సర్వనామము (అన్నింటినీ పరామర్శించే పదము).
సర్వమైతే బ్రహ్మమే. ఆ బ్రహ్మకు పేరు తత్. ఆ బ్రహ్మయొక్క
భావము తత్త్వము, అంటే బ్రహ్మయొక్క యథార్థస్వరూపము.
దానిని దర్శించే స్వభావము గలవారు తత్త్వదర్శులు. వారిచే అని
తృతీయావిభక్తి పదము. నీవు కూడా తత్త్వవేత్తలయొక్క
దర్శనమునాశ్రయించి శోకమోహములను విడిచిపెట్టము. చల్ల
దనము-వేడి అనేవి ఖచ్చితముగా సుఖమును లేదా దుఃఖమును
ఇచ్చుననే నిశ్చయము లేని ద్వంద్వములు. సుఖదుఃఖములు
నిశ్చితమైన ద్వంద్వము. ఈ వికారము (కార్యము సర్వము)
యథార్థముగా ఉన్నది కాదు, ఎండమావి వలె కనబడుతున్నా
మిథ్యయే అని మనస్సునందు నిశ్చయించుకొని, ఆ రెండు
రకముల ద్వంద్వములను సహించుము, అని అభిప్రాయము.

సర్వకాలములలో ఏది సత్ యే అయి ఉన్నదో, అది యేది?
అన్నచో, సమాధానము చెప్పబడుచున్నది ---

అవినాశి తు తద్విద్ధి యేన సర్వమిదం తతమ్ ।

వినాశమవ్యయస్యాస్య న కశ్చిత్కర్తుమర్హతి ॥ 17

ఏ సత్ చే ఈ సర్వము వ్యాప్తమై యున్నదో అదైతే వినాశము లేనిదని తెలియుము. వికారములు లేని ఈ సత్
నకు ఎవ్వడైననూ వినాశమును కలిగించలేడు.

అవినాశి న వినష్టుం శీలమ్ అస్య ఇతి।
తు శబ్ద అసతో విశేషణార్థః। తద్ విద్ధి
విజానీహి। కిమ్? యేన సర్వమ్ ఇదం
జగత్ తతం వ్యాప్తం సదాభ్యేన బ్రహ్మణా
సాకాశమ్ ఆకాశేన ఇవ ఘటాదయః।
వినాశం ఆదర్శనమ్ అభావం అవ్యయస్య,
న వ్యేతి ఉపచయాపచయౌ న యాతి ఇతి
అవ్యయమ్, తస్య అవ్యయస్య। న ఏతత్
సదాఖ్యం బ్రహ్మ స్వేన రూపేణ వ్యేతి
వ్యభిచరతి నిరవయవత్వాద్ దేహాదివత్।
న అపి ఆత్మీయేన, ఆత్మీయాభావాత్।
యథా దేవదత్తో ధనహాన్యా వ్యేతి న తు
ఏవం బ్రహ్మ వ్యేతి। అతః అవ్యయస్య
అస్య బ్రహ్మణో వినాశం న కశ్చిత్ కర్తుమ్
అర్హతి న కశ్చిద్ ఆత్మానం వినాశయితుం

అవినాశి అంటే నశించే స్వభావము లేనిది. తు అనే పదము
సత్ ను అసత్ నుండి వేరు చేసి చూపుతుంది. దానిని
తెలియుము. ఏమది? దేనిచే, సత్ అనే పేరు గల ఏ పరబ్రహ్మచే,
ఆకాశముతో సహా ఈ సకలజగత్తు, ఆకాశముచే ఘటపటాదులు
వలె, వ్యాపించబడియున్నదో. అవ్యయమనగా పెరుగుదలను
గాని, తగ్గుదలను గాని పొందనిది. అవ్యయస్య షష్ఠీ విభక్తి.
వినాశము అనగా కనబడకపోవుట, లేకుండా పోవుట. సత్ అనే
పేరు గల ఈ బ్రహ్మ స్వరూపముచే వ్యభిచరించదు (వినాశమును
పొందదు). దేహాదులు సావయవములు గనుక నశిస్తాయి. కాని
పరబ్రహ్మ నిరవయవము గనుక నశించదు. పరబ్రహ్మ తనకు
చెందినదాని కారణముగా నశించదు. ఎందుకంటే, పరబ్రహ్మకు
చెందినదంటూ ఏదీ లేదు. దేవదత్తుడు ధనము పోవుటచే చిక్కి
పోవును. కాని, పరబ్రహ్మ ఈ విధముగా వికారము (హాసము) ను
పొందదు. కావున, అవ్యయమగు ఈ పరబ్రహ్మకు ఎవ్వడైననూ
వినాశమును కలిగించలేడు. ఎవ్వడైనా, ఈశ్వరుడే అయినా,

శక్నోతి ఈశ్వరః అపి ఆత్మా హి బ్రహ్మ
స్వాత్మని చ క్రియావిరోధాత్ || 17

అవతారిక : కిం పునః తద్ అసద్ యత్
స్వాత్మసత్తాం వ్యభిచరతి ఇతి ఉచ్యతే ---

తనను తాను నశింప జేయలేడు. ఎందుకంటే, ఆత్మయే బ్రహ్మ.
ఆత్మ ఆత్మయందు క్రియను చేయుట విరుద్ధము (అసంభవము).

తన ఉనికిని గురించి వ్యభిచరించే (ఒకప్పుడు ఉన్నట్లు
కనబడ్డా యథార్థంగా లేకుండే) ఆ అసత్ యేది? అన్నచో,
ఉత్తరమీయబడుచున్నది ---

అంతవంత ఇమే దేహా నిత్యస్యోక్తాశ్శరీరిణః ।

అనాశిన్ప్రమేయస్య తస్మాద్యుద్ధ్యస్య భారత || 18

భరతవంశీయుడవగు అర్జునా! నిత్యము, వినాశము లేనిది అగు ఆత్మ ప్రత్యక్షాదిప్రమాణములకు గోచరము
కాదు. దేహము గల ఆత్మయొక్క ఈ దేహములు అంతము గలవని చెప్పబడినవి. కావున, యుద్ధము చేయుము.

అంతవంతః అంతో వినాశో విద్యతే
యేషాం తే అంతవంతో యథా
మృగత్పక్షికాదౌ సద్బుద్ధిః అనువృత్తా
ప్రమాణనిరూపణాంతే విచ్ఛిద్యతే సః
తస్యాః అంతః తథా ఇమే దేహాః
స్వప్నమాయాదేహాదివత్ చ అంతవంతః ।
నిత్యస్య శరీరిణః శరీరవతః అనాశినః
అప్రమేయస్య ఆత్మనః అంతవంతః ఇతి
ఉక్తాః వివేకిభిః ఇతి అర్థః । నిత్యస్య
అనాశినః ఇతి న పునః ఉక్తం నిత్యత్వస్య
ద్వివిధత్వాత్ లోకే నాశస్య చ । యథా
దేహో భస్మీభూతః అదర్శనం గతో నష్టః
ఉచ్యతే । విద్యమానః అపి అన్యథా
పరిణతో వ్యాధ్యాదియుక్తో జాతో నష్టః
ఉచ్యతే । తత్ర అనాశినో నిత్యస్య ఇతి
ద్వివిధేన అపి నాశేన అసంబంధః అస్య
ఇతి అర్థః । అన్యథా పృథివ్యాదివద్ అపి
నిత్యత్వం స్యాద్ ఆత్మనః । తత్ మా భూద్
ఇతి నిత్యస్య అనాశినః ఇతి ఆహా ।
అప్రమేయస్య న ప్రమేయస్య
ప్రత్యక్షాదిప్రమాణైః అపరిచ్ఛేద్యస్య ఇతి
అర్థః ॥

పూర్వపక్షము : నను ఆగమేన ఆత్మా
పరిచ్ఛిద్యతే ప్రత్యక్షాదినా చ పూర్వమ్ ।

అంతమనగా నాశము. అది వీటికి గలదు అనే వ్యుత్పత్తిని బట్టి
దేహములు అంతవంతములు. ఎండమావియందు ఉన్నది అనే
బుద్ధి అనువృత్తమగును. కాని, ప్రత్యక్షాదిప్రమాణములతో
నిరూపించిన పిదప ఆ సద్బుద్ధి పటాపంచలగును. అది దానికి
అంతము. అదే విధముగా, ఈ దేహములు స్వప్నమునందలి
దేహములు, ఇంద్రజాలములోని దేహములు వలె అంతము గలవి.
ఆత్మ నిత్యము, శరీరము గలది, నాశము లేనిది, ప్రమాణగోచరము
కానిది అగు ఆత్మకు దేహములు అంతము గలవి అని వివేక
వంతులు చెప్పిరి అని యర్థము. నిత్యస్య, అనాశినః అని రెండు
విశేషణములు పునరుక్తి అనుకోరాదు. ఎందుకంటే, లోకములో
నిత్యత్వము, నాశము కూడ రెండు రకములుగా ఉన్నాయి.
ఉదాహరణకు, దేహము బూడిదయై కనబడకుండా పోతుంది. అది
నశించినదని (నిరవశేష నాశము) చెప్తారు. అంతేగాక, దేహము
ఉంటూండగానే విపరీతమగు మార్పులను చెంది వ్యాధి మొదలగు
వాటితో కూడినదై నశించినదని (సావశేష నాశము) చెప్పబడును.
అది యట్లుండ అనాశినః, నిత్యస్య అనే విశేషణములను బట్టి ఈ
ఆత్మకు రెండు రకముల నాశముతో సంబంధము లేదని (ఆత్మ
కూటస్థనిత్యము అని) యర్థము. అట్లు గాకున్నచో పృథివి, అగ్ని
మొదలగువాటికి వలె ఆత్మకు కూడ కేవలము సాపేక్ష నిత్యత్వము
(పరిణామి నిత్యత్వము) అని మాత్రమే చెప్పినట్లగును. ఆ
విధముగా ఆత్మ పృథివ్యాదులతో సమానమనే భ్రమ కలుగరాదు.
కావుననే భగవానుడు నిత్యస్య, అనాశినః అని రెండు
విశేషణములతో చెప్పినాడు. ఆత్మ అప్రమేయము, అంటే
ప్రత్యక్షము-అనుమానము మొదలైన ప్రమాణములకు గోచరము
కాదు, వాటి పరిధిలోకి రాదు అని అర్థము.

శాస్త్రము (వేదము) ఆత్మను తెలుపుడు జేయును గదా! పైగా,
శాస్త్రమునకు ముందే ఆత్మ ప్రత్యక్ష-అనుమానప్రమాణముల
ద్వారా తెలియుచునే యున్నది. (ఆత్మ అంటే తాను తనకు

స||

సిద్ధాంతము : (సంగ్రహము) ఆత్మనః
స్వతః సిద్ధత్వాత్ (వివరణము) సిద్ధే హి
ఆత్మని ప్రమాతరి ప్రమితోన్ః
ప్రమాణాన్వేషణా భవతి | న హి పూర్వమ్
ఇత్థమ్ అహమ్ ఇతి ఆత్మానమ్
అప్రమాయ వశాత్ ప్రమేయపరిచ్ఛేదాయ
ప్రవర్తతే | న హి ఆత్మా నామ కస్యచిద్
అప్రసిద్ధో భవతి | శాస్త్రం తు అంత్యం
ప్రమాణమ్ అతద్ధర్మాధ్యారోపణమాత్ర
నివర్తకత్వేన ప్రమాణత్వమ్ ఆత్మని
ప్రతిపద్యతే, న తు అజ్ఞాతార్థజ్ఞాపకత్వేన |
తథా చ శ్రుతిః, యస్మాక్చాదపరోక్షా
ద్బుహ్మ య ఆత్మా సర్వాంతరః
(బృహదారణ్యకోపనిషత్, 3-4-1) ఇతి ||

యస్మాదేవం నిత్య అవిక్రియశ్చాత్మా
తస్మాద్విధ్యస్య యుద్ధాదుపరమం మా
కార్షీరిత్యర్థః | న హ్యత్ర యుద్ధకర్తవ్యతా
విధీయతే | యుద్ధే ప్రవృత్త ఏవ హ్యసా
శోకమోహప్రతిబద్ధస్తూష్టిమాస్తే | తస్య
కర్తవ్యప్రతిబంధాపనయనమాత్రం భగవతా
క్రియతే | తస్మాద్ యుధ్యస్య
ఇత్యనువాదమాత్రం న విధిః || 18

అవతారిక :

శోకమోహాదినంసారకారణనివృత్త్యర్థం
గీతాశాస్త్రం న ప్రవర్తకమ్ ఇత్యేతస్య
అర్థస్య సాక్షిభూతౌ ఋచౌ ఆనినాయ
భగవాన్ | యత్ తు మన్యసే యుద్ధే
భీష్మాదయో మయా హన్యంతే అహమ్
ఏవ తేషాం హంతా ఇతి ఏషా బుద్ధిః
మృషా ఏవ తే | కథమ్ ?

తెలిసిన తర్వాతనే వ్యక్తి శాస్త్రమునందు ప్రవర్తిల్లును గదా! అన్నచో, అది సరిగాదు.

ఎందుకంటే, ఆత్మ తనంత తానే సిద్ధించి ఉంది. ఆత్మ అంటే ప్రమాత (తెలియువాడు) సిద్ధించినప్పుడే తెలియగోరువాడై తెలిసే ఉపాయమును (ప్రత్యక్షాదులను) అన్వేషిస్తాడు గదా! ఎందుకంటే, ముందుగా నేను ఇట్టివాడను అని తనను తాను తెలుసుకోకుండానే వెంటనే తెలియదగినదానిని తెలుసుకొనుటకు ప్రవర్తిల్లుట లేదు. ఆత్మ (తాను) అనేది ఎవ్వనికైననూ ప్రసిద్ధము కానిది కాదు గదా! శాస్త్రమైతే అంతిమ ప్రమాణము (ప్రత్యక్షము, అనుమానము, శాస్త్రము లేక శబ్దము అని క్రమము). శాస్త్రము ఆత్మయందారోపించబడిన అనాత్మధర్మములను తొలగించుట ద్వారా మాత్రమే ఆత్మవిషయములో ప్రమాణమగుచున్నది. అంతేగాని, సుతరాము తెలియని ఆత్మవస్తువును తెలుపుట ద్వారా కాదు. ఏది సాక్షాత్తుగా అపరోక్షమో (స్వయముగా అనుభూతిరూపమో) అదియే బ్రహ్మ, ఏది దేహాదులకు అన్నింటికీ ఆంతరమో ఆ ఆత్మయే బ్రహ్మ అని శ్రుతి కూడా చెప్తోంది.

ఈ విధముగా ఆత్మ నిత్యము, వికారములు లేనిది. కాబట్టి యుద్ధమును చేయుము, అంటే యుద్ధమును మానివేయవద్దు అని అర్థము. ఏలయన, ఈ శ్లోకమునందు యుద్ధమును చేయవలెనని విధించబడుట లేదు. ఎందుకంటే, ఈ అర్జునుడు యుద్ధమునందు ప్రవర్తిల్లినవాడే. కాని, శోకమోహములు ప్రతిబంధకములు కాగా మిన్నకున్నాడు. అతనికి కర్తవ్యకర్మకు గల ప్రతిబంధకములను తొలగించుటను మాత్రమే భగవానుడు చేస్తున్నాడు. కావున, యుద్ధమును చేయుము అనే వాక్యము అనువాదము (చేయగోరినదానినే చేయుమని చెప్పుట) మాత్రమే, విధి కాదు.

శోకము, మోహము, భయము మొదలైన సంసారకారణములను తొలగించుటయే ప్రయోజనముగా గల గీతాశాస్త్రము కర్మను చేయించేది కాదు. ఈ విషయమునకు ప్రమాణములైన రెండు ఋక్-మంత్రములను భగవానుడు తీసుకువచ్చెడు. నేను యుద్ధంలో భీష్మద్రోణాదులను సంహరిస్తాను, వీరిని సంహరించువాడను నేనే, అని నీవు ఏదైతే తలపోస్తున్నావో, ఆ నీ (అర్జునుని) తలపు అసత్యమే. అది యెట్లు?

య ఏనం వేత్తి హంతారం యజ్ఞైసం మన్యతే హతమ్ |

ఉభౌ తౌ న విజానీతో నాయం హంతి న హన్యతే || 19

ఎవడైతే ఈ ఆత్మను సంహరించుదానినిగా తెలియునో, మరియు ఎవడైతే ఈ ఆత్మను సంహరించబడే దానినిగా తలంచునో, వారిద్దరు తెలిసినవారు కారు. ఈ ఆత్మ సంహరించుట లేదు, సంహరించబడుట లేదు.

యః ఏనం ప్రకృతం దేహినం వేత్తి

మనము ప్రకృతములో దేహము గల ఆత్మను గురించి

జానాతి హంతారం హననక్రియాయాః కర్తారమ్ | యః చ ఏనం అన్యో మన్యతే హతం దేహహననేన హతః అహమ్ ఇతి హననక్రియాయాః కర్మభూతమ్ | తౌ ఉభౌ న విజానీతః న జ్ఞాతవంతౌ అవివేకేన ఆత్మానమ్ అహంప్రత్యయవిషయమ్ | హంతా అహం హతః అస్మి అహమ్ ఇతి దేహహననేన ఆత్మానం యౌ విజానీతః తౌ ఆత్మస్వరూపానభిజ్ఞౌ ఇతి అర్థః | యస్మాత్ న అయం ఆత్మా హంతి న హనన క్రియాయాః కర్తా భవతి, న హన్యతే న చ కర్మ భవతి ఇతి అర్థః | అవిక్రియత్వాత్ | 19

అవతారిక : కథమ్ అవిక్రియః ఆత్మా? ఇతి ద్వితీయో మంత్రః |

న జాయతే మ్రియతే వా కదాచిన్నాయం భూత్వాభవితా వా న భూయః |
అజో నిత్యశ్శాశ్వతోఽయం పురాణో న హన్యతే హన్యమానే శరీరే || 20

ఈ ఆత్మ ఏ కాలమునందైననూ పుట్టుట లేదు, మరణించుట లేదు. ఈ ఆత్మ ఒకప్పుడు ఉండి మరల భవిష్యత్తులో ఉండబోదు అనేది లేదు. పుట్టుక లేనిది, నిత్యము, శాశ్వతము, సనాతనము అగు ఈ ఆత్మ శరీరము సంహరించబడినప్పుడు సంహరించబడుట లేదు.

న జాయతే న ఉత్పద్యతే జనిలక్షణా వస్తువిక్రియా న ఆత్మనో విద్యతే ఇతి అర్థః | న మ్రియతే వా | వాశబ్దః చార్థే | న మ్రియతే చ ఇతి అంత్యా వినాశలక్షణా విక్రియా ప్రతిషిధ్యతే | కదాచిద్-శబ్దః సర్వ విక్రియాప్రతిషేధ్యః సంబధ్యతే | న కదాచిద్ జాయతే, న కదాచిత్ మ్రియతే, ఇతి ఏవమ్ | యస్మాద్ అయం ఆత్మా భూత్వా భవనక్రియామ్ అనుభూయ పశ్చాద్ అభవితా అభావం గంతా న భూయః పునః | తస్మాత్ న మ్రియతే | యో హి భూత్వా న భవితా సః మ్రియతే ఇతి ఉచ్యతే లోకే ||

వా-శబ్దాత్ న-శబ్దాత్ చ అయమ్ ఆత్మా అభూత్వా భవితా వా దేహవత్ న భూయః పునః | తస్మాత్ న జాయతే | యో హి అభూత్వా భవితా సః జాయతే ఇతి ఉచ్యతే | న ఏవమ్ ఆత్మా | అతో న జాయతే | యస్మాద్ ఏవం తస్మాద్ అజః |

చర్చిస్తున్నాము. ఎవడైతే ఈ ఆత్మను సంహారక్రియకు కర్తనుగా భావిస్తాడో, మరియు మరియొకడు ఎవడైతే ఈ ఆత్మను సంహరించబడినదానినిగా, అంటే దేహము కొట్టబడినప్పుడు నేనే కొట్టబడితినని తలపోస్తాడో, వారిద్దరు అవివేకులే. వారు నేను-అనే అనుభవమునకు విషయమైన ఆత్మస్వరూపమును తెలిసినవారు కారు. దేహము కొట్టబడుటచే నేనే కొట్టబడితినని, నేను కొట్టితినని ఎవరైతే తలపోస్తారో, వారు ఆత్మస్వరూపము తెలిసినవారు కారని యర్థము. ఎందుకంటే, ఈ ఆత్మ కొట్టుట లేదు, అంటే కొట్టుట అనే క్రియలో కర్త అగుట లేదు. ఆత్మ కొట్టబడుట లేదు, అంటే (కొట్టుట అనే క్రియలో) కర్మ అగుట లేదు. ఎందుకంటే, ఆత్మయందు వికారములు లేవు (కర్తృత్వకర్మత్వములు వికారములు).

ఆత్మ వికారములు లేనిది ఎట్లైనది? అనే విషయమును రెండవ మంత్రము చెప్పుచున్నది.

న జాయతే, పుట్టుట లేదు, అంటే ఆత్మకు పుట్టుట అనే భావవికారము (పదార్థములు పొందే మార్పు) లేదని యర్థము. వా అంటే చ, కూడా, అని అర్థం. ఆత్మ మరణించదు. అంటే, వినాశము అనే అంతిమవికారము నిషేధించబడినది. కదాచిత్ (ఏనాడైననూ) అనే పదము -- ఏనాడైననూ పుట్టుట లేదు, ఏనాడైననూ మరణించదు -- ఈ విధంగా వికారములన్నింటితో అన్వయిస్తుంది. ఏలయనగా, ఈ ఆత్మ పుట్టుట అనే వికారమునకు ఆశ్రయమై తరువాత మరల లేకుండా పోయేది కాదు గనుక మరణించుట లేదు. ఎందుకంటే, లోకములో ఏదైతే ఉండి (పుట్టుట అనే వికారమును పొంది) లేకుండా పోవునో అది మరణించునని చెప్పబడును.

భూత్వా అభవితా న అని చెప్పినాము. వా, న అనే పదముల ప్రయోగమును బట్టి అభూత్వా భవితా న అని కూడా చెప్పవచ్చును. ఈ ఆత్మ దేహము వలె ముందు లేకుండి తరువాత ఉండబోయేది కాదు. కావున, ఆత్మ పుట్టుట లేదు. ఎందుకంటే, ఏది లేకుండి ఉండబోవునో అది పుట్టునని చెప్పబడును. ఆత్మ ఇట్లు కాదు, కావున పుట్టుట లేదు. ఆత్మ ఈ విధముగా పుట్టుట లేదు గనుకనే అజము. ఆత్మ మరణించదు

యస్మాత్ న మ్రియతే తస్మాత్ నిత్యః చ |
యద్యపి ఆద్యంతయోః విక్రియయోః ప్రతి
షేధే సర్వాః విక్రియాః ప్రతిషిద్ధాః భవంతి,
తథాపి మధ్యభావినీనాం విక్రియాణాం స్వ
శబ్దైః ఏవ తదర్థైః ప్రతిషేధః కర్తవ్యః ఇతి
అనుక్తానామ్ అపి యౌవనాదిసమస్త
విక్రియాణాం ప్రతిషేధో యథా స్యాద్ ఇతి
ఆహ శాశ్వతః ఇత్యాదినా ||

శాశ్వతః ఇతి అపక్షయలక్షణా విక్రియా
ప్రతిషిద్ధ్యతే | శశ్వద్ భవః శాశ్వతః | న
అపక్షీయతే స్వరూపేణ నిరవయవత్వాత్ |
నిర్గుణత్వాత్ చ న అపి గుణక్షయేణ అప
క్షయః | అపక్షయవిపరీతా అపి వృద్ధిలక్షణా
విక్రియా ప్రతిషిద్ధ్యతే పురాణః ఇతి | యో
హి అవయవాగమేన ఉపచీయతే స వర్ధతే
అభినవః ఇతి చ ఉచ్యతే | అయం తు
ఆత్మా నిరవయవత్వాత్ పురా అపి నవః
ఏవ ఇతి పురాణః స వర్ధతే ఇతి అర్థః |
తథా న హన్యతే న విపరిణమ్యతే హన్య
మానే విపరిణమ్యమానే అపి శరీరే |
హంతిః అత్ర విపరిణామార్థో ద్రష్టవ్యః
అపునరుక్తతయై | న విపరిణమ్యతే ఇతి
అర్థః ||

అస్మిన్మంత్రే షడ్భావవికారాః
లౌకికవస్తువిక్రియాః ఆత్మని ప్రతిషిద్ధ్యంతే |
సర్వప్రకారవిక్రియారహితః ఆత్మా ఇతి
వాక్యార్థః | యస్మాదే ఏవం తస్మాద్ ఉభౌ
తౌ న విజానీతః ఇతి పూర్వేణ మంత్రేణ
అస్య సంబంధః || 20

అవతారిక : య ఏనం వేత్తి హంతారమ్
ఇతి అనేన మంత్రేణ హననక్రియాయాః
కర్తా కర్మ చ న భవతి ఇతి ప్రతిజ్ఞాయ, న
జాయతే ఇతి అనేన అవిక్రియత్వే
హేతుమ్ ఉక్త్యా ప్రతిజ్ఞాతార్థమ్
ఉపసంహరతి ---

గనుక నిత్యము కూడా. మొదటి వికారము (పుట్టుక) ను, అంతిమ
వికారము (నాశము) ను నిషేధిస్తే సకలవికారములు
నిషేధించబడును. అయినప్పటికీ, మధ్యలోని వికారములను
వాటిని బోధించే పదములతోనే ప్రస్తావించి నిషేధము చేయవలసి
యున్నది. అట్లు చేస్తే నిర్దేశించబడని యౌవనము-వ్యాధి
మొదలైన వికారములను కూడ నిషేధించినట్లగును. ఈ
అభిప్రాయముతో శాశ్వతః ఇత్యాదిపదములు మధ్యలోని
వికారములను నిషేధిస్తున్నాయి.

శాశ్వతః అనే విశేషణము క్షీణించుట అనే వికారమును
నిషేధించును. ఎల్లవేళలా ఉండేది గనుక శాశ్వతమనబడును.
ఆత్మ అవయవములు లేనిది గనుక స్వరూపముచే క్షీణించదు.
పైగా, ఆత్మ గుణములు లేనిది గనుక గుణములు క్షీణించుటచే
కలిగే క్షయము కూడా ఆత్మకు లేదు. క్షీణించుటకు విరుద్ధమైనది
పెరుగుట అనే వికారము. పురాణః అనే పదము దానిని కూడా
నిషేధించును. అవయవములు వచ్చుటచే ఏదైతే పెద్దదగునో అది
పెరుగుచున్నదని, నూతనమని చెప్పబడును. ఈ ఆత్మయైతే
అవయవములు లేనిది గనుక ప్రాచీనమైనా నూతనమే. కాబట్టి
ఆత్మ పురాణము, అంటే పెరిగేది కాదని యర్థము. అదే
విధముగా, శరీరములో వివిధములైన పరిణామములు వస్తున్నా,
ఆత్మ పరిణామములను పొందదు. పునరుక్తి (చెప్పినదానినే మరల
చెప్పుట) ని నివారించుటకై హన ధాతువునకు ఈ సందర్భములో
పరిణామమని అర్థము చెప్పాలి. ఆత్మ మార్పులను చెందుట
లేదని యర్థము.

లోకములోని పదార్థములు చెందే మార్పులు ఆరు రకములు.
ఈ ఆరు భావవికారములు ఆత్మయందు నిషేధించబడుచున్నవి.
అంటే, ఆత్మ అన్ని రకముల వికారములు లేనిదని ఈ
మంత్రముయొక్క తాత్పర్యము. ఆత్మ ఈ విధముగా వికారములు
లేనిది గనుకనే, వారిద్దరు (ఆత్మ కర్త, కర్మ అని తలపోయువారు)
తెలిసిన వారు కారని చెప్పే గడచిన మంత్రముతో ఈ మంత్రానికి
(హేతుహేతుమద్భావ) సంబంధము గలదు.

య ఏనం వేత్తి హంతారమ్ అనే శ్లోకముచే, ఆత్మ కొట్టుట అనే
క్రియకు కర్త మరియు కర్మ కాదు అని భగవానుడు
ప్రతిపాదించెను. న జాయతే అనే శ్లోకముచే ఆత్మ వికారములు
లేనిదగుటకు గల హేతువును చెప్పెను. ఇప్పుడాయన పైన చేసిన
మౌలికమైన ప్రతిపాదనను ఉపసంహరించుచున్నాడు ---

వేదావినాశినం నిత్యం య ఏనమజమవ్యయమ్ |

కథం న పురుషః పార్థ కం ఘాతయతి హంతి కమ్ || 21

ఓ కుంతీపుత్రా! అర్జునా! వినాశము లేనిది, నిత్యము, పుట్టుక లేనిది, క్షీణించనిది అగు ఈ ఆత్మను ఎవడైతే తెలియునో, అట్టి వ్యక్తి ఏ విధముగా ఎవనిని కొట్టును? కొట్టించును?

వేద విజానాతి అవినాశినం అంత్యభావ వికారరహితం నిత్యం విపరిణామరహితం యో వేద ఇతి సంబంధః! ఏనం పూర్వేణ మంత్రేణోక్తలక్షణం అజం జన్మరహితం అవ్యయం అపక్షయరహితమ్! కథం కేన ప్రకారేణ సః విద్వాన్ పురుషః అధిక్యతో హంతి హననక్రియాం కరోతి? కథం వా ఘాతయతి హంతారం ప్రయోజయతి? న కథంచిత్ కంచిద్ధంతి న కథంచిత్ కంచిద్ఘాతయతీతి! ఉభయత్ర ఆక్షేప ఏవార్థః ప్రస్నార్థాసంభవాత్! హేత్యర్థస్యావిక్రియత్వస్య తుల్యత్వాద్విదుషస్సర్వకర్మప్రతిషేధ ఏవ ప్రకరణార్థ అభిప్రేతో భగవతః! హంతేస్త్యాక్షేప ఉదాహరణార్థత్వేన||

పూర్వపక్షము : విదుషః కం కర్మాసంభవే హేతువిశేషం పశ్యన్ కర్మాణి ఆక్షిపతి భగవాన్, కథం స పురుషః (2-21) ఇతి||

సిద్ధాంతము : నను ఉక్తః ఏషః ఆత్మనః అవిక్రియత్వం సర్వకర్మాసంభవకారణవిశేషః||

పూర్వపక్షము : సత్యమ్ ఉక్తో న తు సః కారణవిశేషః! అన్యత్వాద్ విదుషః అవిక్రియాద్ ఆత్మనః ఇతి! న హి అవిక్రియం స్థాణుం విదితవతః కర్మ స సంభవతి ఇతి చేత్ న||

సిద్ధాంతము : (సంగ్రహము) విదుషః ఆత్మత్వాత్ (వివరణము) న దేహాదిసంఘాతస్య విద్యత్తా! అతః

వేద - తెలియునో. వినాశము లేనిది, అంటే ఆఖరి భావ వికారమగు నాశము లేనిది. నిత్యము అంటే మార్పులు లేనిది. అట్టి ఆత్మను ఎవడైతే తెలియునో అని అన్వయము. ఈ ఆత్మను, అంటే గడచిన మంత్రముచే చెప్పబడిన లక్షణములు గల ఆత్మను, అజమ్ అంటే పుట్టుక లేనిదానిని, అవ్యయమ్ అంటే క్షీణించుట లేనిదానిని. జ్ఞానమునకు యోగ్యత గలవాడై తన స్వరూపమును తెలుసుకున్న ఆ వ్యక్తి ఏ ప్రకారముగా కొట్టుట అనే క్రియను చేయును? లేదా, ఏ ప్రకారముగా కొట్టువానిని నియోగించును? ఏ ప్రకారముగానైననూ ఎవనినైననూ కొట్టడు, ఏ ప్రకారముగానైననూ ఎవనినైననూ కొట్టించడు అని అర్థము. ఈ రెండు వాక్యముల యందు (కథమ్, కమ్ అనే రెండు పదముల విషయములో) ఆక్షేపము (తిరస్కారము) మాత్రమే అర్థము. ఎందుకంటే, (తరువాత సమాధానమేదీ లేదు గనుక) ఈ వాక్యములలో ప్రశ్న (ఎవడు? ఎట్లు?) అనే అర్థము పొసగదు. ఆత్మయందు వికారములు లేకుండుట ఆత్మ అకర్త అనుటలో హేతువు. కర్మ ఏదైనా జ్ఞాని కర్త కాడు అని చెప్పుటలో ఈ హేతువు సమానమే. కాబట్టి జ్ఞానియందు ఏ కర్మలైననూ ఉండవు అని చెప్పుటయే ఈ ప్రకరణములో భగవానుని అభీష్టము. ఎవనిని కొట్టును? అని కొట్టుట అనే క్రియయొక్క ఆక్షేపము (ప్రశ్న రూపముగా నిరాకరించుట) ను ఆయన కేవలము ఉదాహరణయందు విషయముగా మాత్రమే స్వీకరించినాడు.

ఆ జ్ఞానియైన పురుషుడు ఏ ప్రకారముగా కొట్టును? అంటూ జ్ఞాని కర్మను చేయుట సంభవము కాదు అని భగవానుడు తిరస్కరించినాడు. జ్ఞాని కర్మను చేయుట సంభవము కాదని చెప్పుటకు భగవానుడు దర్శించిన కారణమేదీ?

ఆత్మయందు ఏ కర్మయైననూ సంభవము కాదనుటకు ప్రత్యేకమైన కారణము ఆత్మ అవికారి అగుటయే. ఈ విషయము ఇదివరకే చెప్పడమైనది.

యథార్థమే. విశిష్టమగు కారణము చెప్పబడినది. కాని అది కారణమే కాదు. ఎందుకంటే జ్ఞాని వేరు, వికారములు లేని ఆత్మ వేరు. వికారములు లేని దుంగను తెలుసుకున్నవానికి కర్మ సంభవము కాదు అని చెప్పలేము గదా! అన్నచో, అది సరిగాదు.

ఎందుకంటే, జ్ఞాని అంటే ఆత్మయే. ఆత్మజ్ఞానము దేహేంద్రియ మనస్సుల సముదాయమునకు కాదు. కావున, పరిశేష న్యాయముచే (జ్ఞానాశ్రయము కాదు అంటూ దేహేంద్రియాదులను తిరస్కరించగా మిగిలేది ఆత్మ) దేహేంద్రియసముదాయముతో

పారిశ్రేష్ఠ్యాద్ అసంహతః ఆత్మా విద్వాన్
 అవిక్రియః ఇతి తస్య విదుషః
 కర్మాసంభవాద్ ఆక్షేపో యుక్తః, కథం స
 పురుషః పార్థ (2-21), ఇతి యథా
 బుద్ధ్యాద్యాహృతస్య శబ్దాద్యర్థస్య
 అవిక్రియః ఏవ సన్ బుద్ధివృత్త్యవివేక
 విజ్ఞానేన అవిద్యయా ఉపలభ్యా ఆత్మా
 కల్ప్యతే, ఏవమ్ ఏవ
 ఆత్మానాత్మవివేకజ్ఞానేన బుద్ధివృత్త్యా
 విద్యయా అసత్యరూపయా ఏవ
 పరమార్థతః అవిక్రియః ఏవ ఆత్మా విద్వాన్
 ఉచ్యతే విదుషః కర్మాసంభవచనాద్
 యాని కర్మాణి శాస్త్రేణ విధీయంతే తాని
 అవిదుషో విహితాని ఇతి భగవతో నిశ్చయః
 అవగమ్యతే॥

పూర్వపక్షము : నను విద్యా అపి

అవిదుషః ఏవ విధీయతే విదితవిద్యస్య
 పిష్టపేషణవద్ విద్యావిధానానర్థక్యాత్
 తత్ర అవిదుషః కర్మాణి విధీయంతే న
 విదుషః ఇతి విశేషో న ఉపపద్యతే॥

సిద్ధాంతము : (సంగ్రహము)

అనుష్ఠేయస్య భావాభావవిశేషోపపత్తేః
 (వివరణము) అగ్నిహోత్రాదివిధ్యర్థజ్ఞానోత్తర
 కాలమ్ అగ్నిహోత్రాదికర్మ అనేకసాధనోప
 సంహారపూర్వకమ్ అనుష్ఠేయం, కర్తా
 అహం మమ కర్తవ్యమ్ ఇతి ఏవంప్రకార
 విజ్ఞానవతః అవిదుషో యథా అనుష్ఠేయం
 భవతి, న తు తథా, న జాయతే
 ఇత్యాద్యాత్మస్వరూపవిధ్యర్థజ్ఞానోత్తరకాల
 భావి కించిద్ అనుష్ఠేయం భవతి కింతు
 న అహం కర్తా న భోక్తా
 ఇత్యాద్యాత్మైకత్వాకర్తృత్వాదివిషయజ్ఞానాద్
 అన్యత్ న ఉత్పద్యతే ఇతి ఏషః విశేషః
 ఉపపద్యతే॥

యః పునః కర్తా అహమ్ ఇతి వేత్తి

సంసర్గము లేని ఆత్మయే జ్ఞాని. ఆత్మయే వికారములు లేనిది. అట్టి
 జ్ఞాని కర్మను చేయుట సంభవము కాదు. కావున, ఓ అర్జునా! ఆ
 జ్ఞానియైన వ్యక్తి ఏ ప్రకారముగా --- అనే కర్తృత్వతిరస్కారము
 యుక్తమే. బుద్ధి ఇంద్రియముల ద్వారా శబ్దాదిరూపముగా
 పరిణమించి వృత్తి యనబడును. ఆత్మచైతన్యము వికారమును
 పొందకుండగనే ఆ వృత్తియందు ప్రతి ఫలించును. అప్పుడా వృత్తి
 ప్రకాశించి విషయజ్ఞానము అని స్వీకరించబడును. కాని, ఆత్మ
 బుద్ధివృత్తికంటే విలక్షణము అనే వివేకవిజ్ఞానము లేకపోవుట అనే
 అజ్ఞానముచే ఆత్మ శబ్దాదులను తెలుసుకొనే జ్ఞాతగా కల్పించ
 బడును. ఇదే విధముగా, ఆత్మ-అనాత్మలకు గల తేడాను తెలుసు
 కునే బుద్ధివృత్తికి విద్య అని పేరు. అది కూడ ఇతరబుద్ధివృత్తులు
 వలె పరమార్థము కాదు. కాని, దానిచే పరమార్థముగా వికారము
 లేని ఆత్మ జ్ఞాని అని చెప్పబడును. జ్ఞానియందు కర్తృత్వము
 సంభవము కాదని భగవానుడు చెప్పినాడు గనుక, ఏ కర్మలనైతే
 వేదము విధించుచున్నదో, అవి అజ్ఞానికి విధించబడినవని
 భగవానుని నిశ్చయమని స్పష్టమవుతోంది.

జ్ఞానము కూడా అజ్ఞానికే విధించబడుతోంది. ఎందుకంటే,
 జ్ఞానమును పొందినవానికి జ్ఞానమును విధించుట పిండిని మర
 పట్టుటవలె వ్యర్థము. అట్టి స్థితిలో కర్మలు అజ్ఞానికే గాని, జ్ఞానికి
 విధించబడుట లేదు అనే విశేషము (తేడా) యుక్తియుక్తముగా
 లేదు అన్నచో, అది సరిగాదు.

ఏలయనగా, కర్తవ్యకర్మ ఉంటుంది, ఉండదు అనే తేడా
 సిద్ధిస్తుంది. అగ్నిహోత్రమును చేయవలెను, సోమయాగమును
 చేయవలెను మొదలైన విధివాక్యముల అర్థము తెలిసిన పిదప
 ఆత్మస్వరూపము తెలియని అజ్ఞానికి -- నేను కర్తను, పెక్కు
 సాధనములను సమకూర్చుకొనుట ద్వారా నేను
 అగ్నిహోత్రసోమయాగాదికర్మలను చేయాలి, ఇవి నాకు
 కర్తవ్యములు -- అనే నిశ్చయజ్ఞానము కలుగును. ఆతనికి
 అనుష్ఠించదగిన కర్మలు వేచియుండును. కాని, ఆత్మస్వరూపము
 తెలిసినవానికి అట్లు కాదు. ఆత్మకు పుట్టుక లేదు, ఆత్మ కర్త కాదు
 ఇత్యాది ఆత్మస్వరూపమును బోధించే వాక్యముల తాత్పర్యము
 సాక్షాత్కరించిన పిదప జ్ఞానికి కర్తవ్యకర్మ ఏదీ ఉండదు. నేను
 కర్తను కాను, భోక్తను కాను ఇత్యాదిగా ఆత్మ అధ్వయమనియు,
 అకర్త-అభోక్త అనియు బోధించే శ్రుతుల వలన మరియొకటి ఏదీ
 ఉదయించదు (ఆత్మయందలి అధ్యారోపముల నిరాకరణము
 తప్ప కొత్తగా ఏదీ ఉదయించదు). జ్ఞానికి, అజ్ఞానికి ఈ
 ప్రధానమైన తేడా యుక్తియుక్తముగా సిద్ధిస్తోంది.

ఎవడైతే తనను తాను నేను కర్తనని భావిస్తాడో వానికి, నాకు

ఆత్మానం తస్య, మమ ఇదం కర్తవ్యమ్ ఇతి అపశ్యంభావినీ బుద్ధిః స్యాత్ తదపేక్షయా సః అధిక్రియతే ఇతి తం ప్రతి కర్మాణి సః చ అవిద్వాన్, ఉభౌ తౌ స విజానీతః (2-19) ఇతి వచనాత్ విశేషితస్య చ విదుషః కర్మాక్షేపవచనాత్, కథం స పురుషః (2-21) ఇతి తస్మాద్ విశేషితస్య అవిక్రియాత్మదర్శినో విదుషో ముముక్షోః చ సర్వకర్మసన్నాసే ఏవ అధికారః అతః ఏవ భగవాన్ నారాయణః సాంఖ్యాన్ విదుషః అవిదుషః చ కర్మిణః ప్రవిభజ్య ద్వే నిష్ఠే గ్రాహయతి -- జ్ఞానయోగేన సాంఖ్యానాం కర్మయోగేన యోగినామ్ (3-3) ఇతి॥

తథా చ పుత్రాయ ఆహ భగవాన్ వ్యాసః, ద్వావిమాపథ పంథానౌ (మహాభారతము, శాంతిపర్వము, 241-6) ఇత్యాది తథా చ, క్రియాపథశ్చైవ పురస్తాత్పశ్చాత్సన్నాసశ్చ (తైత్తిరీయ-ఆరణ్యకమ్, 10-62-12), ఇతి ఏతమ్ ఏవ విభాగం పునః పునః దర్శయిష్యతి భగవాన్ అతత్త్వవిత్ తు, ఆహంకారవిమూఢాత్మా కర్తాహమితి మన్యతే (3-27), తత్త్వవిత్ తు, నాహం కరోమి (5-8) ఇతి తథా చ, సర్వకర్మాణి మనసా సన్న్యస్యాస్తే (5-13) ఇత్యాది॥

పూర్వపక్షము : తత్ర కేచిత్ పండితంతునాః వదంతి జన్మాదిషడ్భావవిక్రియారహితః అవిక్రియః అకర్తా ఏకః అహమ్ ఆత్మా ఇతి స కస్యచిత్ జ్ఞానమ్ ఉత్పద్యతే, యస్మిన్ సతి సర్వకర్మసన్నాసః ఉపదిశ్యతే స॥

సిద్ధాంతము : స జాయతే (2-20) ఇత్యాదిశాస్త్రోపదేశాసర్థక్యాత్ యథా చ శాస్త్రోపదేశసామర్థ్యాద్ ధర్మాస్త్రీత్యవిజ్ఞానం కర్తుః చ దేహంతరసంబంధవిజ్ఞానం చ ఉత్పద్యతే, తథా శాస్త్రాత్ తస్య ఏవ ఆత్మనః అవిక్రియత్వాకర్తృత్వైకత్వాది

ఇది కర్తవ్యము అనే తలంపు తప్పనిసరిగా ఉంటుంది. ఆ బుద్ధికి సాపేక్షంగా ఆతడు కర్మలకు యోగ్యుడవుతాడు. ఆతనిని ఉద్దేశించి కర్మలు విధించబడుతాయి. ఆతడు ఆత్మస్వరూపం తెలిసినవాడు కాదు. ఎందుకంటే, వారిద్దరు ఆత్మస్వరూపం తెలిసినవారు కారు, అని భగవానుడు చెప్పి ఉన్నాడు. పైగా, వానినుండి విడదీసి ఆత్మజ్ఞాని గురించి చెప్తూ భగవానుడు, ఆ పురుషుడు ఏ ప్రకారముగా -- అంటూ కర్మలను తిరస్కరించి నాడు. కాబట్టి అజ్ఞానినుండి విడదీసి చెప్పబడిన ఆత్మజ్ఞానికి, అంటే ఆత్మ వికారములు లేనిది అని సాక్షాత్కరించుకున్నవానికి, మోక్షకామికి (వివిదిషునకు) కూడా సకలకర్మలను (ఆత్మ అకర్తయని తెలియుట ద్వారా) సన్న్యసించుటయందే అధికారము (యోగ్యత) గలదు. కావుననే, నారాయణ (శ్రీకృష్ణ) భగవానుడు -- జ్ఞానయోగముచే సాంఖ్యులకు (ఆత్మానాత్మవివేకము గలవారలకు), కర్మయోగముచే యోగులకు (కర్మనిష్ఠులకు) అంటూ -- జ్ఞానులను, అజ్ఞానులైన కర్మనిష్ఠులను విడదీసి రెండు నిష్ఠలను ఉపదేశించుచున్నాడు.

వ్యాసభగవానుడు పుత్రుడైన శుకుని కొరకు, వేదాధ్యయనము తరువాత ఇవి రెండు మార్గములు, అంటూ అదే విధముగా బోధించినాడు. మరియు, ముందుగా కర్మ మార్గము, తరువాత సన్నాసము అని కూడా బోధించినాడు. ఇదే విభాగమును శ్రీకృష్ణ భగవానుడు మరల మరల నిరూపించగలడు. ఆత్మతత్త్వము తెలియనివాడైతే, నేను చేస్తున్నాను అని వ్యామోహమును పొందిన బుద్ధి గలవాడు నేను కర్తనని తలపోయును. దీనికి భిన్నముగా ఆత్మతత్త్వము తెలిసినవాడు, నేను చేయుట లేదు అని తెలియును. ఈ విధముగా శ్రీకృష్ణుడు నిరూపించబోవుచున్నాడు. ఇంతేగాక, సకలకర్మలను మనస్సుతో సన్న్యసించి ఉండును, అని కూడా చెప్పబోవును.

అది అట్లుండ, తాము పండితులమని భ్రమపడే కొందరు ఇట్లు చెప్పుచున్నారు -- నేను పుట్టుక మొదలైన ఆరు భావవికారములు లేని, వికారములు లేని, కర్త కాని, అద్యయ-ఆత్మననే జ్ఞానము ఎవ్వనికైననూ కలుగదు. ఆ జ్ఞానము కలిగితే గదా సర్వకర్మల సన్నాసమును ఉపదేశించుట? అని. ఈ వాదము సరిగాదు.

ఎందుకంటే, ఆత్మకు పుట్టుక లేదు అని చెప్పే శాస్త్రముయొక్క ఉపదేశము నిరర్థకమగును. ధర్మము గలదనియు, కర్తయగు ఆత్మకు ఈ దేహము పోయి ఇంకో దేహము వచ్చుననియు మనకు తెలియుచున్నది. శాస్త్రముయొక్క ఉపదేశమునకు మనలో అట్టి విజ్ఞానమును కలిగించే శక్తి ఉంది. అదే విధముగా, అదియే ఆత్మ వికారములు

విజ్ఞానం కస్మాత్ న ఉత్పద్యతే ఇతి ప్రప్లవాః॥

పూర్వపక్షము : కరణాగోచరత్వాద్ ఇతి చేత్ న॥

సిద్ధాంతము : మనసైవానుద్రష్టవ్యమ్ (బృహదారణ్యకోపనిషత్, 4-4-19) ఇతి శ్రుతేః। శాస్త్రాచార్యోపదేశశమదమాది సంస్కృతం మనః ఆత్మదర్శనే కరణమ్। తథా చ తదధిగమాయ అనుమానే ఆగమే చ సతి జ్ఞానం న ఉత్పద్యతే ఇతి సాహసమ్ ఏతత్। జ్ఞానం చ ఉత్పద్యమానం తద్విపరీతమ్ అజ్ఞానమ్ అవశ్యం బాధతే ఇతి అభ్యుపగంతవ్యమ్। తత్ చ అజ్ఞానం దర్శితం, హంతా అహం హతః అస్మి ఇతి। ఉభౌ తౌ న విజానీతః (2-19) ఆత్మనో హననక్రియాయాః కర్తృత్వం కర్మత్వం హేతుకర్తృత్వం చ అజ్ఞానకృతం దర్శితమ్॥

తత్ చ సర్వక్రియాసు అపి సమానం కర్తృత్వాదేః అవిద్యాకృతత్వమ్ అవిక్రియత్వాద్ ఆత్మనః। విక్రియావాన్ హి కర్తా ఆత్మనః కర్మభూతమ్ అన్యం ప్రయోజయతి కురు ఇతి। తద్ ఏతద్ అవిశేషేణ విదుషః సర్వక్రియాసు కర్తృత్వం హేతుకర్తృత్వం చ ప్రతిషేధతి భగవాన్ విదుషః

కర్మాధికారాభావప్రదర్శనార్థమ్, వేదావినాశినం -- కథం స పురుషః (2-21), ఇత్యాదినా। క్వ పునః విదుషః అధికారః ఇతి ఏతద్ ఉక్తం పూర్వమ్ ఏవ, జ్ఞానయోగేన సాంఖ్యానామ్ (3-3) ఇతి। తథా చ సర్వకర్మసన్న్యాసం వక్ష్యతి, సర్వకర్మాణి మనసా (5-13) ఇత్యాదినా॥

పూర్వపక్షము : నను మనసా ఇతి వచనాత్ న వాచికానాం కాయికానాం చ సన్న్యాసః ఇతి చేత్ న॥

సిద్ధాంతము : సర్వకర్మాణి ఇతి విశేషితత్వాత్॥

లేనిది, అకర్త, అద్యయము అనే విజ్ఞానము కూడ శాస్త్రము వలన ఎందుకు ఉదయించదు? అని ఆ వాదులను నిలదీయవలెను.

ఆత్మ ఇంద్రియములకు గోచరము కాదు గనుక ఆత్మను గురించి అట్టి విజ్ఞానము ఉదయించదన్నచో, అది సరిగాదు.

ఎందుకంటే, శాస్త్రాచార్యోపదేశముననుసరించి మనస్సుతోనే (పరబ్రహ్మను) దర్శించవలెను అని శ్రుతి చెప్తోంది. ఆచార్యుని శాస్త్రోపదేశము, శమము (వాసనలను నిర్మూలించుట), దమము (ఇంద్రియనిగ్రహము), సమాధానము (ఏకాగ్రత) మొదలగువాటిచే సంస్కరించబడిన మనస్సు ఆత్మసాక్షాత్కారమునందు సాధనము. కాబట్టి ఆత్మను పొందుట (తెలియుట) కై శాస్త్రము, యుక్తి ఉంటూండగా, ఆత్మజ్ఞానము పుట్టదనే ఈ మాట సాహసము మాత్రమే. జ్ఞానము ఉదయిస్తూనే దానికి విరుద్ధమగు అజ్ఞానమును తప్పనిసరిగా నిషేధించునని అంగీకరించ వలెను. ఆ అజ్ఞానము -- హననక్రియకు నేను కర్తను, నేను కొట్టబడినాను -- అనే రూపముగా ఉండునని నిరూపించడమైనది. వారిద్దరు తెలియనివారే అంటూ భగవానుడు ఆత్మకు కొట్టుట అనే క్రియయొక్క కర్తృత్వము, కర్మత్వము, కారయితృత్వము (చేయించుట) కూడ లేవని నిరూపించినాడు.

ఆత్మయందు వికారములు లేవు. కావున, ఆత్మయందు కర్తృత్వము, కర్మత్వము మొదలగునవి అజ్ఞానముచే కల్పితములనేది క్రియలన్నింటికీ కూడ సమానము. ఎందుకంటే, వికారములను పొందే కర్త తనకు కర్మయగు ఇతరుని చేయుమని నియోగించును. కావున, వినాశము లేని ఆత్మస్వరూపమును తెలిసిన ఆ పురుషుడు ఎవనిని కొట్టును? లేక కొట్టించును? అని చెప్పి భగవానుడు ఈ విధముగా జ్ఞానికి సకలక్రియలయందు కర్తృత్వ మును, కారయితృత్వమును కూడ నిషేధించినాడు. ఈ విధముగా, జ్ఞానికి కర్మలతో సంబంధము లేదని నిరూపించుటకే భగవానుడు అట్లు నిషేధించినాడు. మరేతే జ్ఞానికి దేనితో సంబంధము గలదు? అన్నచో, ఈ విషయము ఇదివరలోనే, ఆత్మానాత్మవివేకము గలవారలకు జ్ఞానయోగ నిష్ఠను అనే భగవానుని వచనం ద్వారా చెప్పడమైనది. అంతే గాక, సకలకర్మలను మనస్సుతో సన్న్యసించి అంటూ భగవానుడు సర్వకర్మసన్న్యాసమును బోధించబోవుచున్నాడు.

మనస్సుతో అని చెప్పుటచే వాచిక (వాక్కుతో చేసే) మరియు కాయిక (దేహముతో చేసే) కర్మలయొక్క సన్న్యాసము కాదు అని అర్థము అన్నచో, అది సరిగాదు.

ఎందుకంటే, భగవానుడు సకలకర్మలను అని కర్మకు సకలమైన అనే విశేషణమును జోడించినాడు.

పూర్వపక్షము : మానసానామ్ ఏవ
సర్వకర్మణామ్ ఇతి చేత్ న||

సిద్ధాంతము : మనోవ్యాపార
పూర్వకత్వాద్ వాక్యాయవ్యాపారాణాం
మనోవ్యాపారాభావే తదనుపపత్తే||

పూర్వపక్షము : శాస్త్రీయాణాం
వాక్యాయకర్మణాం కారణాని మానసాని
వర్తయిత్వా అన్యాని సర్వకర్మాణి మనసా
సన్న్యసేద్ ఇతి చేత్ న||

సిద్ధాంతము : నైవ కుర్వన్న కారయన్
ఇతి విశేషణాత్||

పూర్వపక్షము : సర్వకర్మ సన్న్యాసః
అయం భగవతా ఉక్తో మరిష్యతో న
జీవతః ఇతి చేత్ న||

సిద్ధాంతము : నవద్వారే పురే దేహీ
ఆస్తే (5-13) ఇతి విశేషణానుపపత్తే| న
హి సర్వకర్మసన్న్యాసేన మృతస్య
తద్దేహే ఆసనం సంభవతి అకుర్వతః
అకారయతః చ||

పూర్వపక్షము : దేహే సన్న్యస్య ఇతి
సంబంధో న దేహే ఆస్తే ఇతి చేత్ న||

సిద్ధాంతము : సర్వత్ర ఆత్మసః
అవిక్రియత్వావధారణాత్|

ఆసనక్రియాయాః చ అధికరణాపేక్షత్వాత్
తదనపేక్షత్వాత్ చ సన్న్యాసస్య|
సంపూర్వః తు న్యాసశబ్దః ఇహ త్యాగార్థో
న నిక్షేపార్థః| తస్మాద్ గీతాశాస్త్రే
ఆత్మజ్ఞానవతః సన్న్యాసే ఏవ అధికారో న
కర్మణి ఇతి తత్ర తత్ర ఉపరిష్టాద్
ఆత్మజ్ఞానప్రకరణే దర్శయిష్యామః|| 21

అవతారిక : ప్రకృతం తు వక్ష్యామః|

తత్రాత్మన అవినాశిత్వం ప్రతిజ్ఞాతం

తత్కిమివోచ్యతే ---

సకలకర్మలను అంటే మనస్సుతో చేసే సకలకర్మలను
సన్న్యసించుట అని యర్థమన్నచో, అది సరిగాదు.

ఏలయనగా, వాగింద్రియముతో, దేహముతో చేసే కర్మలకు
మూలంలో మనస్సుయొక్క సంకల్పము ఉండియే తీరును.
ఎందుకంటే, మనస్సుయొక్క సంకల్పరూపమైన చేష్ట లేకుండా
వాక్యాయకర్మలు సంభవము కావు.

వేదవిహితములైన వాక్యాయకర్మలకు కారణమైన మనస్సు
యొక్క వ్యాపారములను మినహాయించి, మిగిలిన సకలకర్మలను
మనస్సుతో సన్న్యసించవలెను, అన్నచో అది సరిగాదు.

ఎందుకంటే, భగవానుడు మనస్సుతో సన్న్యసించి అని చెప్పి
ఊరుకోకుండా, చేయుటనే లేదు, చేయించుటనే లేదు అని
ప్రత్యేకించి చెప్పినాడు.

భగవానుడు చెప్పిన ఈ సర్వకర్మసన్న్యాసము మరణించ
బోయేవానికి గాని జీవించి ఉన్నవానికి కాదన్నచో, అది సరిగాదు.

ఏలయనగా, తొమ్మిది ద్వారములు గల నగరమునందు
దేహము గల ఆత్మ ఉంటున్నది అనే విశేషణము (వర్తమానమును
చెప్పే లట్) పొసగదు. ఎందుకంటే, మరణించినవాడు
సర్వకర్మలను సన్న్యసించి దేనినీ చేయకుండా చేయించకుండా
ఆ దేహమునందు ఉండుట సంభవము కాదు.

శ్లోకములో దేహే అనే పదాన్ని ఆస్తే (ఉంటున్నాడు) తో
కాకుండా సన్న్యస్య - సన్న్యసించి అనే పదముతో అన్వయిస్తే
సరిపడుతుంది (అంటే, మరణించేటప్పుడు కర్మలను
సన్న్యసించుటయే గాని, జీవించి ఉండగా కాదు అని
అభిప్రాయము) అన్నచో, అది సరిగాదు.

ఎందుకంటే, గీతలో అంతటా ఆత్మ వికారములు లేనిది అని
నొక్కి చెప్పబడినది. పైగా, ఆసనము (ఉండుట, కూర్చుండుట)
అనే క్రియాపదము ఆధారమునపేక్షించును. కాని సన్న్యాసము
ఆధారమునపేక్షించదు. ఈ శ్లోకంలో సమ్ అనే ఉపసర్గతో కూడిన
న్యాసశబ్దమునకు అర్థము త్యాగము, ఉంచుట కాదు (కావున,
కర్మలను దేహమునందు సన్న్యసించి అనే వ్యాఖ్యానము
పొసగదు). కావున, గీతాశాస్త్రమునందు ఆత్మజ్ఞానికి సన్న్యాసము
నందే అధికారము, కర్మయందు కాదు అనే విషయమును అక్కడ
క్కడ రాబోయే శ్లోకాలలో ఆత్మజ్ఞానముయొక్క ప్రకరణమునందు
మేము నిరూపించగలము.

ప్రకృతవిషయాన్ని చర్చిద్దాము. ఈ ప్రకరణమునందు ఆత్మ
వినాశము లేనిది అని ప్రతిజ్ఞ (విషయవస్తువును ప్రకటించుట)
చేయబడినది (20 వ శ్లోకము). ఆ వినాశము లేకుండుట ఎల్లా

ఉంటుంది? అనే విషయము చెప్పబడుచున్నది ---

వాసాంసి జీర్ణాని యథా విహాయ నవాని గృహ్లాతి సర్వోపరాణి ।

తథా శరీరాణి విహాయ జీర్ణాన్యన్యాని సంయాతి నవాని దేహీ ॥ 22

ఏ విధముగానైతే మానవుడు చనిగిన వస్త్రములను విడిచిపెట్టి ఇంకో కొత్తవాటిని స్వీకరించునో, అదే విధముగా దేహము గల ఆత్మ శిథిలమైన దేహములను విడిచిపెట్టి మరో కొత్తవాటిని స్వీకరించును.

వాసాంసి వస్త్రాణి జీర్ణాని దుర్బలతాం గతాని యథా లోకే విహాయ పరిత్యజ్య నవాని అభినవాని గృహ్లాతి ఉపాదత్తే సర్వః పురుషః అపరాణి అన్యాని తథా తద్వద్ ఏవ శరీరాణి విహాయ జీర్ణాని అన్యాని సంయాతి సంగచ్ఛతి నవాని దేహీ ఆత్మా పురుషవద్ అవిక్రియః ఏవ ఇతి అర్థః ॥ 22

అవతారిక : కస్మాద్ అవిక్రియః ఏవ? ఇత్యాహ ---

ఏ విధముగానైతే లోకమునందు చివికిపోయిన వస్త్రములను విడిచిపెట్టి మానవుడు కొంగ్రొత్తయైన ఇతరవస్త్రములను స్వీకరించునో, అదే విధముగా దేహము గల ఆత్మ శిథిలమైన దేహములను విడిచిపెట్టి ఇతరములైన కొత్త దేహములను పొందును. వస్త్రము మారినా వ్యక్తి మారడు. అదే విధముగా, దేహము మారినా ఆత్మ మాత్రము వికారములు లేనిదియే అని యర్థము.

ఆత్మయందు సుతరాము వికారములు లేకుండుటకు కారణమేమి? అన్నచో, శ్రీకృష్ణుడు చెప్పుచున్నాడు ---

నైనం ఛిందంతి శస్త్రాణి నైనం దహతి పావకః ।

స చైనం క్షేదయంత్యాపో స శోషయతి మారుతః ॥ 23

దేహము గల ఈ ఆత్మను ఆయుధములు నరకలేవు. ఈ ఆత్మను అగ్ని కాలిస్తోంది. ఈ ఆత్మను జలములైననూ తడుపలేవు. గాలి ఎండకొట్టలేదు.

ఏనం ప్రకృతం దేహినం స ఛిందంతి శస్త్రాణి నిరవయవత్వాత్ స అవయవ విభాగం కుర్వంతి శస్త్రాణి అస్యాదీని తథా స ఏనం దహతి పావకః అగ్నిః అపి స భస్మీకరోతి తథా స ఏనం క్షేదయంతి ఆపః అపాం హి సావయవస్య వస్తునః ఆర్ద్రీభావకరణేన అవయవవిశ్లేషాపాదానే సామర్థ్యమ్ తత్ స నిరవయవే ఆత్మని సంభవతి తథా స్నేహవద్ ద్రవ్యం స్నేహ శోషణేన నాశయతి వాయుః ఏనం స్వాత్మానం స శోషయతి మారుతః అపి ॥ 23

అవతారిక : యతః ఏవం తస్మాత్ ---

మనము దేహము గల ఆత్మను గురించి చర్చిస్తున్నాము. ఈ ఆత్మయందు అవయవములు లేవు. కాబట్టి కత్తి మొదలైన ఆయుధములు ఈ ఆత్మను కోయలేవు, అంటే అవయవములను తెగగొట్టే అవకాశము లేదు. అదే విధంగా ఈ ఆత్మను అగ్ని కూడా బూడిద చేయలేదు. అదే విధంగా, జలములు ఈ ఆత్మను తడుపలేవు. ఎందుకంటే, అవయవములు గల వస్తువును తడిపి అవయవములు విడిపోవునట్లు చేసే సామర్థ్యము జలములకు ఉంది. అది అవయవములు లేని ఆత్మయందు సంభవము కాదు. అదే విధంగా, తడి కలిగిన పదార్థమును వాయువు ఆ తడిని ఎండగొట్టి నశింపజేయును. ఈ ఆత్మ వాయువుకు కూడా ఆత్మయే. వాయువు కూడా దీనిని ఎండిపోవునట్లు చేయలేదు.

ఆత్మ ఈ విధంగా అవినాశి గనుకనే ---

అచ్ఛేద్యోయమదాహ్యోయమక్షేద్యోశోష్య ఏవ చ ।

నిత్యస్సర్వగతః స్థాణురచలోయం సనాతనః ॥ 24

ఈ ఆత్మ ఛేదించుటకు శక్యము కానిది. ఈ ఆత్మ దహించ శక్యము కానిది, తడుప శక్యము కానిది, ఎండ గొట్టుటకు కూడా శక్యము కానిది. ఈ ఆత్మ నిత్యము, సర్వవ్యాపకము, స్థిరమైనది, చలనము లేనిది, అనాది.

యస్మాద్ అన్యోన్యనాశహేతూని భూతాని ఏనం ఆత్మానం నాశయితుం

పుథివ్యాది పంచభూతములు ఒకదానిని మరియొకటి నశింప జేయును (నీళ్లు నిప్పులను ఆర్పును ఇత్యాది). అయినా అవి ఈ

నోత్సహంతే, తస్మాత్ నిత్యః నిత్యత్వాత్ సర్వగతః సర్వగతత్వాత్ స్థాణుః స్థాణుః ఇవ స్థిరః ఇతి ఏతత్ నిరత్యాత్ అచలః అయం ఆత్మా అతః సనాతనః చిరంతనో న కారణాత్ కుతశ్చిత్ నిష్పన్నః అభినవః ఇతి అర్థః॥

నైతేషాం శ్లోకానాం పాసరుక్త్యం న చోదనీయమ్ | యదేకేన ఏవ శ్లోకేన ఆత్మనో నిత్యత్వమ్ అవిక్రియత్వం చ ఉక్తమ్, న జాయతే మ్రియతే వా ఇత్యాదినా (2-20) | తత్ర యదేవ ఆత్మ విషయం కించిద్ ఉచ్యతే తద్ ఏతస్మాత్ శ్లోకార్థాత్ న అతిరిచ్యతే | కించిద్ శబ్దతః పునరుక్తం కించిద్ అర్థతః ఇతి | దుర్బోధత్వాద్ ఆత్మవస్తునః పునః పునః ప్రసంగమ్ ఆపాద్య శబ్దాంతరేణ తద్ ఏవ వస్తు నిరూపయతి భగవాన్ వాసుదేవః కథం ను నామ సంసారిణామ్ అవ్యక్తం తత్త్వం బుద్ధిగోచరతామ్ ఆపన్నం సత్ సంసారనివృత్తయే స్యాద్ ఇతి॥ 24

అవతారిక : కిం చ ---

ఆత్మను నశిపంజేయుటకు సనుర్థములు కావు. కావున, ఆత్మ నిత్యము. నిత్యము గనుకనే సర్వవ్యాపకము. సర్వవ్యాపకము గనుకనే స్థాణువు, అంటే మ్రోడు, అంటే మ్రోడు వలె స్థిరమైనది అని యర్థము. ఈ ఆత్మ స్థిరము గనుకనే చలనము లేనిది. కావుననే, సర్వకాలములయందు ఉండేది. ఏ కారణము నుండియైననూ పుట్టినది కాదు, నిత్యనూతనము అని యర్థము.

ఈ శ్లోకములకు పునరుక్తి అనే దోషమును శంకించరాదు. ఏలయన, న జాయతే మ్రియతే వా అని మొదలయ్యే ఒకే శ్లోకముచే ఆత్మ నిత్యము మరియు అవికారి అని చెప్పబడినది. ఆ శ్లోకంలో ఆత్మకు సంబంధించి ఏదైతే చెప్పబడినదో అది ఈ శ్లోకముయొక్క అర్థము కంటే అధికము కాదు. కొన్ని సందర్భములలో అవే శబ్దములు (నిత్యః ఇత్యాది) మరల చెప్పబడినవి. కొన్ని సందర్భములలో అర్థము (శాశ్వతః, సనాతనః ఇత్యాది) మరల చెప్పబడినది. ఆత్మతత్త్వమును తెలియుట చాల దుర్లభము. కావుననే, వాసుదేవ భగవానుడు మరల మరల ప్రసంగమును కల్పించి శబ్దములను మార్చి అదే తత్త్వమును నిరూపించుచున్నాడు. ఇంద్రియగోచరము కాని ఈ తత్త్వము సంసారులకు ఏదో విధముగా బుద్ధికి గోచరమై సంసారమును తొలగించవలెనని ఆయన తాత్పర్యము.

ఇంకా యేమంటే ---

అవ్యక్తోయమచింత్యోయమవికార్యోయముచ్యతే |

తస్మాదేవం విదితైవనం నానుశోచితుమర్హసి || 25

ఈ ఆత్మ ఇంద్రియగోచరము కానిది, ఈ ఆత్మ బుద్ధితో సంకల్పించేది కాదు, ఈ ఆత్మ వికారములు లేనిది అని చెప్పబడుచున్నది. కావున, ఈ ఆత్మను నీవీ విధముగా తెలుసుకొనుము. నీవు శోకించుటకు తగవు.

అవ్యక్తః సర్వకరణవిషయత్వాత్ న వ్యజ్యతే ఇతి అవ్యక్తః అయమ్ ఆత్మా | అత ఏవ అచింత్యః అయమ్ | యద్ హి ఇంద్రియగోచరం వస్తు తత్ చింతావిషయత్వమ్ ఆపద్యతే | అయం తు ఆత్మా అనింద్రియగోచరత్వాద్ అచింత్యః | అవికార్యః అయం యథా క్షీరం దధ్యాతంచనాదినా వికారి న తథా అయమ్ ఆత్మా | నిరవయవత్వాత్ చ అవిక్రియః | న హి నిరవయవం కించిద్ విక్రియాత్మకం దృష్టమ్ | అవిక్రియత్వాత్ అవికార్యః అయం ఆత్మా ఉచ్యతే | తస్మాద్ ఏవం యథోక్త

సకలములైన ఇంద్రియములు ఆత్మను ప్రత్యక్షము చేయలేవు. కావున ఈ ఆత్మ అవ్యక్తము. కావుననే, ఈ ఆత్మ బుద్ధిగోచరము కాదు. ఎందుకంటే, ఏ వస్తువు ఇంద్రియములకు గోచరమో, అది మాత్రమే బుద్ధియొక్క సంకల్పములో విషయమగును. ఈ ఆత్మయైతే ఇంద్రియగోచరము కాదు గనుక బుద్ధికి విషయము కాదు. ఈ ఆత్మ వికారములు లేనిది. పెరుగుతో తోడు పెట్టుట, నిమ్మకాయ పిండుట మొదలగువాటిచే పాలలో మార్పు వచ్చును. ఆ విధముగా ఈ ఆత్మ మార్పులను చెందేది కాదు. మరియు, ఆత్మయందు అవయవములు లేవు గనుక మార్పులను చెందదు. ఎందుకంటే, అవయవములు లేనిదై వికారములను పొందేది ఏదీ మనకు కనబడదు. వికారములు లేనిది గనుక ఈ ఆత్మ అవికారి అని చెప్పబడుచున్నది. కావున, నీవు ఈ పైన చెప్పిన